

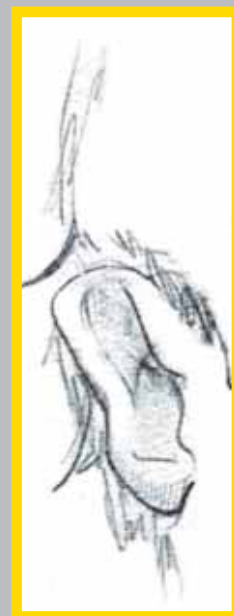
**Materiały
z konferencji**

Biuletyn

ISSN 2300-7478

Nr 2/2016 (15)

Centrum Partnerstwa Społecznego „Dialog”

W numerze:

Seminarium międzynarodowe „Zrównoważone zamówienia publiczne. Od kryterium najniższej ceny do monitorowania globalnego łańcucha dostaw” Warszawa, 15.03.2016	2
Sustainable Public Procurement From tackling the problem of the lowest price criteria to monitoring global supply chains. Warsaw, March 15th, 2016	21

Biuletyn: materiały z konferencji

ISSN 2300-7478

Wydaje:

Centrum Partnerstwa Społecznego „Dialog” im. A. Bączkowskiego
ul. Limanowskiego 23, 02-943 Warszawa
Tel.: 22 380-50-50, fax: 22 380-50-52

Redakcja – Agnieszka Składanowska
Redaktor naczelna – Iwona Zakrzewska

Zdjęcia: Zasoby CPS „Dialog”

Łamanie i druk:

Zakład Wydawniczo-Poligraficzny
Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
ul. Usypiskowa 2, 02-386 Warszawa

Szanowni Państwo,

Z poczuciem satysfakcji i dobrze spełnionego obowiązku, przekazuję w Państwa ręce najnowsze wydanie „Biuletynu”, naszego cyklicznego publikatora materiałów pokonferencyjnych. Niniejsze wydanie w całości jest poświęcone wydarzeniu o wielkiej wadze, a mianowicie międzynarodowe seminarium pn. „Zrównoważone zamówienia publiczne. Od kryterium najniższej ceny, do monitorowania globalnego łańcucha dostaw”, które odbyło się w dniu 15 marca 2016 r. w Centrum Partnerstwa Społecznego „Dialog” przy ul. Limanowskiego 23 w Warszawie. Spotkanie zostało wspólnie zorganizowane przez: Fundację CentrumCSR.PL, Fundację im. Friedricha Eberta oraz Centrum Partnerstwa Społecznego „Dialog”. Wzięli w nim udział eksperci m.in. z Polski, Czech, Węgier, Serbii, Rumunii, Bułgarii, Niemiec, Norwegii oraz Wielkiej Brytanii.

Tematyka nowego, kształtującego się dynamicznie podejścia do zamówień publicznych, staje się powoli polem do poszukiwań, eksperymentów, badań naukowych, działań bezpośrednich organizacji pozarządowych, do wymiany doświadczeń pomiędzy wieloma ośrodkami w kraju, jak i w krajach należących do Unii Europejskiej oraz leżących poza nią. Rozwiązywanie problemów na polu zamówień publicznych, w obliczu nowych, ambitnych wyzwań dotyczących klauzul społecznych, stało się także powodem powołania do życia w końcu 2015 roku, przez Radę Dialogu Społecznego, doraźnego Zespołu Problemowego d.s. zamówień publicznych.

Aktualny numer „Biuletynu” ma wyjątkowy charakter. Jest bowiem w tej edycji wydawnictwem dwujęzycznym, wydanym w języku polskim i w języku angielskim.

*Zapraszam do lektury „Biuletynu”
Iwona Zakrzewska
Dyrektor CPS „Dialog”*

Seminarium międzynarodowe „Zrównoważone zamówienia publiczne. Od kryterium najniższej ceny do monitorowania globalnego łańcucha dostaw”

Warszawa, 15.03.2016

PROGRAM:

08:00–09:00

Rejestracja i powitalna kawa

09:00–09:30

Powitanie uczestników:

- **Grzegorz Piskalski**, Prezes Zarządu Fundacji CentrumCSR.PL
- **Daniel Reichart**, Dyrektor Projektu Regionalnego Fundacja im. Friedricha Eberta
- **Iwona Zakrzewska**, Dyrektor Centrum Partnerstwa Społecznego „Dialog”

09:30–10:00

Zrównoważone zamówienia publiczne w praktyce. Prezentacja rezultatów monitoringu stosowania zrównoważonych zamówień publicznych w 80 instytucjach 5 polskich miast prowadzonego przez fundację CentrumCSR.PL

- **Marta Czapnik**, Badaczka, Fundacja CentrumCSR.PL
- **Tadeusz Joniewicz**, Koordynator projektów, Fundacja CentrumCSR.PL

10:00–11:30

Sesja I: Monitoring czy edukacja – jaka forma działania najlepiej motywuje zamawiających do stosowania ZZZP?

- **Tadeusz Joniewicz**, Koordynator projektów, Fundacja CentrumCSR.PL (moderacja)
- **Tomasz Pactwa**, Dyrektor Biura Pomocy i Projektów Społecznych, Urzędu Miasta st. Warszawy
- **Leona Gergelova-Steigrova**, Naczelnik Działu Zamówień Publicznych, Ministerstwo Pracy i Spraw Socjalnych, Republika Czeska
- **Katarzyna Duda**, Ekspertka Ośrodka Myśli Społecznej im. Ferdynanda Lassalle’a
- **Adrian Staroniek**, Naczelnik Wydziału Polityki Społecznej, Urząd Miasta Częstochowa

11:30–12:00

Przerwa na kawę

12:00–13:30

Sesja II: Przyszłość zrównoważonych zamówień publicznych

- **Grzegorz Piskalski**, Fundacja CentrumCSR.PL (moderacja)
- **Per Bondevik**, Manager, Ethical Trading Initiative Norway, Norwegia
- **Mike Kilner**, Senior Contracts Manager, London Universities Purchasing Consortium, Wielka Brytania
- **Cezary Miżejewski**, Prezes Zarządu Ogólnopolskiego Związku Rewizyjnego Spółdzielni Socjalnych
- **Bjorn Claeson**, Director, Electronics Watch

13:30–14:30

Lunch

13:30–14:30

Sesja III: Zrównoważone zamówienia publiczne a dialog społeczny – jakie strategie dla związków zawodowych?

- **Sylwia Szczepańska**, KK NSZZ „Solidarność” (moderacja)
- **Sanja Paunovic**, Confederation of Autonomus Trade Union of Serbia, Serbia
- **Malina Iliewa**, Legal Expert, Confederation of Independent Trade Unions of Bulgaria, Bułgaria
- **Karoly Gyorgy**, National Confederation of Hungarian Trade Unions, Węgry
- **Marin Florian**, National Trade Union Bloc, Rumunia

16:00–16:15

Podsumowanie i zamknięcie seminarium

„Zrównoważone zamówienia publiczne. Od kryterium najniższej ceny do monitorowania globalnego łańcucha dostaw” – to tytuł międzynarodowego seminarium, które odbyło się w dniu 15 marca 2016 r. w Centrum Partnerstwa Społecznego „Dialog” przy ul. Limanowskiego 23 w Warszawie. Seminarium zostało wspólnie zorganizowane przez: Fundację CentrumCSR.PL, Fundację im. Friedricha Eberta oraz Centrum Partnerstwa Społecznego „Dialog”. Wzięli w nim udział eksperci z Polski, Czech, Węgier, Serbii, Rumunii, Bułgarii, Niemiec, Norwegii oraz Wielkiej Brytanii. Moderatorem dyskusji był Tadeusz Joniewicz, koordynator projektów z Fundacji CentrumCSR.PL.

Paneliści dyskutowali nt. sytuacji dotyczącej zrównoważonych zamówień publicznych w innych krajach Europy Środkowej.

Witając gości, **Grzegorz Piskalski**, Prezes Zarządu Fundacji CentrumCSR.PL, przedstawił skrótowo temat spotkania oraz podziękował uczestnikom za przybycie. Powiedział m.in. – (...) Bardzo się cieszę, że możemy się spotkać w tak znakomitym miejscu, przede wszystkim bardzo istotnym dla polityki społecznej w Polsce, w tak znakomitym towarzystwie, gościmy przedstawicieli oraz ekspertów z wielu krajów, na sali są obecni zamawiający, a także wykonawcy usług, przedstawiciele organizacji pozarządowych i związków zawodowych, więc nie mogliśmy sobie lepiej zaplanować konferencji podsumowującej nasz projekt. I może na początku chciałbym wyjaśnić, dlaczego fundacja, która części z Państwa może się kojarzyć ze społeczną odpowiedzialnością biznesu zajęła się zrównoważonymi zamówieniami publicznymi. Po pierwsze dlatego, że tak samo jak oczekujemy, że najważniejsze, największe polskie przedsiębiorstwa będą od początku do końca działać z troską o środowisko naturalne i społeczeństwo, tak samo chcemy, żeby podobną logiką kierowały się polskie instytucje publiczne i wierzymy w to, że polskie instytucje publiczne mają szczególną odpowiedzialność, bo swoimi decyzjami zakupowymi mogą albo wpływać negatywnie na rynek pracy w Polsce, na stan środowiska naturalnego albo kreować pozytywne zmiany. I sądzę, że wszyscy wierzymy w to, że właśnie ta idea nas łączy – kreowania pozytywnych zmian poprzez zrównoważone zamówienia publiczne. Wiemy też o tym, to wynika z naszego monitoringu, że wielu z Państwa podjęło już konkretne działania,

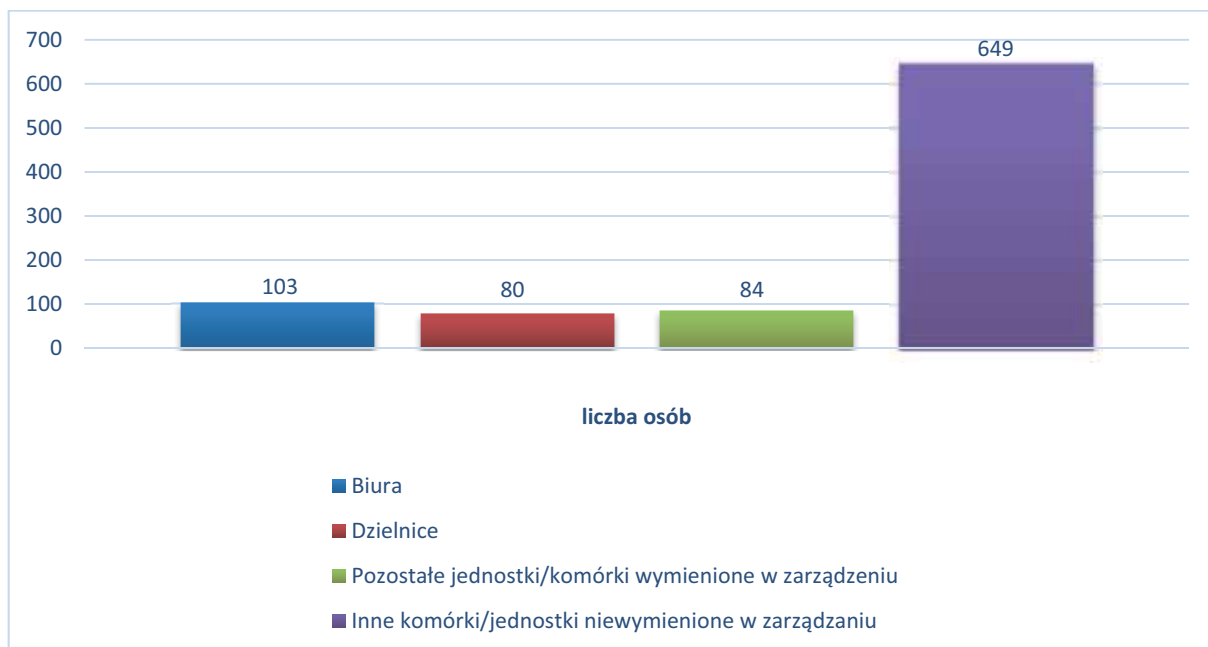
odnosicie Państwo sukcesy. (...) Na zakończenie tego wystąpienia Prezes Piskalski podziękował instytucjom oraz osobom, które mają olbrzymi wkład w zorganizowanie konferencji.

Daniel Reichart, Dyrektor Projektu Regionalnego Fundacji im. Friedricha Eberta, po przywitaniu, podziękował pracownikom za pomoc w organizacji spotkania. Powiedział m.in. – (...) To wielka przyjemność, że mogę Państwa powitać w imieniu Fundacji im. Friedricha Eberta, myślę że część z Państwa zna tę fundację, a część nie więc powiem, że jesteśmy jedną z najstarszych fundacji politycznych w Niemczech, mamy biura w ponad stu krajach na całym świecie, wspieramy rozwój i dialog społeczny i demokratyczny. Ja prowadzę projekt regionalny, który zajmuje się stosunkami pracy i dialogiem społecznym w Europie Środkowej i Wschodniej, więc w ten sposób jesteśmy naturalnym partnerem dla Fundacji CentrumCSR.PL w tym temacie i współpraca związana z tą konferencją bardzo mnie cieszy. Chciałbym podziękować też Centrum z powodu tych wielkich wysiłków, które włożyło w monitorowanie zamówień publicznych w ciągu ostatnich dwóch lat. Siedzimy tutaj, ale wiemy, że rząd polski będzie również rozmawiał, debatował nad swoimi postępowaniami i decyzjami dotyczącymi zamówień publicznych i myślę, że Państwa działania miały wpływ na te rozmowy, które toczą się na płaszczyźnie politycznej w rządzie itd. Zamówienia publiczne, jeżeli przyjrzymy się im, na pierwszy rzut oka wydają się być tematem bardzo technicznym i prawdopodobnie mało ekscytującym dla szerokiej opinii publicznej, a jednak gdy przyjrzymy się bliżej temu zagadnieniu, uświadomimy sobie jak wysoko polityczny jest to temat, jak ważnym narzędziem ochrony środowiska i tworzenia lepszych warunków pracy może się stać. Uświadomiliśmy sobie ten fakt za pomocą opracowania czy badań, które zostało zlecone w zeszłym roku, koncentrowało się ono na pewnych ramach funkcjonujących w Unii Europejskiej. Punktem wyjścia było to, że okazało się, że w prawie Unii Europejskiej wolny rynek stanowi jedną z podstawowych zasad, reguł. Chcieliśmy się przyjrzeć przepisom prawa, które mówią o tym, że ten rynek ma być nie tylko wolny,

Związki zawodowe mają do odegrania kluczową rolę w dyskusji o zrównoważonych zamówieniach publicznych.

Wykres 1. Stosowanie klauzuli z art. 29 ust. 4 pkt 4 (umowa o pracę) w m. st. Warszawie 1.10.2015–31.12.2015

Źródło: Materiały konferencyjne T. Pactwa.

ale i sprawiedliwy. Prawnicy zaangażowani w te badania znaleźli wiele takich przepisów i co ciekawe, częścią tej pracy były właśnie przepisy związane z zamówieniami publicznymi i możliwościami, które kryją się w zamówieniach publicznych, możliwościami, które mogą się pojawić, jeśli w zamówieniach publicznych uwzględnimy klauzule społeczne i środowiskowe – to może przyczynić się do znacznej poprawy standardów. (...) Podsumowując Daniel Reichart wskazał, że zamówienia publiczne i włączanie klauzul społecznych jest ważnym narzędziem działającym na rzecz bardziej sprawiedliwej i społecznej Europy, że już takie sformułowanie sprawy może być interesujące dla szerokiej opinii publicznej. Wyraził nadzieję, że ta konferencja również się do tego przyczyni.

Iwona Zakrzewska, Dyrektor Centrum Partnerstwa Społecznego „Dialog”, witając jako gospodarz szanownych zebranych, podziękowała przede wszystkim Fundacji Eberta, z którą już kolejny raz Centrum organizuje wspólną konferencję. Dyrektor podkreśliła, że po raz pierwszy współorganizatorem konferencji jest Fundacja CentrumCSR.PL, wyrażając nadzieję, że nie po raz ostatni. Podkreśliła, że uwzględnianie w zamówieniach publicznych czynników społecznych i ekologicznych może przynieść instytucjom i społeczeństwu wiele korzyści. Dodała, że w Polsce, w 2013 roku wartość zamówień publicznych wyniosła 142 mld zł, co stanowiło prawie 9% PKB. „Odsetek ten znacząco wzrósł w Polsce po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej, jeszcze bowiem w 2004 roku było to jedynie 48 mld zł”. Przypomniała również, że w Unii Europejskiej na zamówienia publiczne wydawane jest prawie 19% PKB. Dyrektor Iwona Zakrzewska podkreśliła dalej, że – (...)

tak ogromne kwoty wydawane na zamówienia publiczne mogą służyć nie tylko zaspokajaniu bieżących potrzeb wszystkich instytucji publicznych, ale również mogą pomagać w realizacji innych celów. Może to dotyczyć np. polityki społecznej, rządu, niwelowania problemów występujących na rynkach lokalnych, a także realizowaniu polityki pojedynczych instytucji, takich jak urzędy pracy, szpitale czy wyższe uczelnie. Każda decyzja zakupowa ma bowiem wpływ na gospodarkę, na społeczeństwo i na środowisko. Począwszy od ilości energii, jaką zużywają komputery, a skończywszy na warunkach pracy pracowników, którzy wykonują dane zlecenia. Dlatego warto zwiększać efekty uzyskiwane z wydawania publicznych pieniędzy poprzez jednoczesne uwzględnianie aspektów społecznych i środowiskowych. Na tym właśnie polega idea zrównoważonych zamówień publicznych (...).

Uczestnicy seminarium

Uczestnicy spotkania w czasie dyskusji zastanawiali się, jaka forma działania najlepiej motywuje zamawiających do stosowania zrównoważonych zamówień publicznych.

Zrównoważone zamówienia publiczne w praktyce

Tadeusz Joniewicz, koordynator projektów z Fundacji CentrumCSR.PL przypomniał, że projekt wzmocnienia monitoringu zrównoważonych zamówień publicznych w Polsce był realizowany dzięki programowi Obywatele Dla Demokracji, który jest finansowany z funduszy Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Prelegent starał się przybliżyć rezultaty dwuletnich działań Fundacji w tym temacie, jednocześnie przedstawiając nie tylko co zrobiono, ale też to, co się w Polsce zmieniło w kwestii stosowania zrównoważonych zamówień publicznych, a także to, czego się nie udało zrobić. Działania prowadzone były w okresie dwóch lat, od marca 2014 roku, do marca 2016. Tadeusz Joniewicz mówił m.in. – (...) W tym czasie, w ciągu 18 miesięcy, prowadziliśmy monitoring stosowania zrównoważonych zamówień, analizowaliśmy zamówienia umieszczane na stronach internetowych 80. instytucji publicznych w Polsce, to były instytucje centralne i samorządowe i łącznie w tym okresie monitorowaliśmy prawie 2,5 tysiąca zamówień publicznych, oprócz tego wydaliśmy dwa raporty podsumowujące ten monitoring, w tej chwili przygotowujemy trzeci, mieliśmy zespół badawczy, który nas wspierał w realizacji tego monitoringu. Zorganizowaliśmy kilka spotkań rzeczniczych i realizowaliśmy dzia-

Na zdjęciu od lewej: Grzegorz Piskalski i Iwona Zakrzewska.

łania interwencyjne. (...) W ramach tych działań zorganizowaliśmy 5 okrągłych stołów, które były we wszystkich miastach, jakie obejmował nasz projekt, były one organizowane we współpracy z Fundacją im. Friedricha Eberta. Gromadziły bardzo różne osoby, przede wszystkim przedstawiciele administracji publicznej, ale też przedstawiciele związków zawodowych, przedstawiciele firm, różnych organizacji pozarządowych zrzeszających np. osoby niepełnosprawne. W Warszawie było ono realizowane wspólnie z NSZZ „Solidarność” i przy wsparciu Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy, w Poznaniu odbywało się pod patronatem Prezydenta Jacka Jaśkowiaka, we Wrocławiu pod patronatem Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego prof. Andrzeja Gospodarowicza, w Katowicach było objęte patronatem prof. Wiesława Banysia Rektora Uniwersytetu Śląskiego i było też realizowane we współpracy z „Tygodnikiem Solidarność”. (...) Ważnym elementem naszych działań były tzw. interwencje, czyli kontakt z instytucją, w sytuacji kiedy w bardzo ewidentnej sytuacji, można było stosować zrównoważone zamówienia, jeżeli instytucja publiczna tego nie robiła to pozwalaliśmy sobie na wysłanie jakiegoś listu z zapytaniem dlaczego tak się dzieje, czy jest możliwa jakaś zmiana. Najczęściej te listy, czy nasze sugestie, były dobrze przyjmowane, stawały się przyczyną pozytywnych reakcji, które polegały zarówno na tym, że instytucja zaczynała analizować, jakie rozwiązania można zrobić, czasami dostawaliśmy informacje, że takie próby zrobienia zrównoważonych zamówień były podejmowane natomiast z różnych powodów się nie udawały, a czasami po prostu instytucje zaczynały te zrównoważone rozwiązania wprowadzać, niekiedy niestety te interwencje odbijały się dość szerokim echem, taką dość znaną sytuacją była nasza interwencja dotycząca umów na opiekę nad obszarem wokół Kancelarii Sejmu, wokół Sejmu to była interwencja, która była nagłaśniana przez NSZZ „Solidarność” i m.in. szef „Solidarności” wysłał pismo do Marszałka Sejmu z zapytaniem o stosowanie klauzul społecznych. Był to bardzo widowiskowy przykład, dlatego że Sejm jest instytucją, która absolutnie predysponowała do stosowania zamówień, nie narzeka na brak funduszy, ma doskonałych prawników, nie ma żadnego powodu, żeby tych zrównoważonych zamówień Kancelaria Sejmu nie stosowała jeżeli jest taka możliwość (...). Prelegent opowiedział także o ważnym elemencie działalności Fundacji, jakim była współpraca z norweskim partnerem, z Ethical Trading Initiative of Norway, która dała mnóstwo inspiracji do działania i bardzo była pomocna w pozyskiwaniu dobrych praktyk i z racji, że działają oni w Norwegii, gdzie skala zamówień jest bardzo wysoka. Dzięki temu Fundacja dysponowała dużą bazą różnych dobrych praktyk. Zamówienia na usługi badano pod kątem stosowania klauzul społecznych, w tym przede wszystkim wymogu zatrudniania w oparciu o umowę o pracę. W zamówieniach publicznych zamówienia realizują osoby zatrudnione na umowach cywilnoprawnych, które nie są chronione przez kodeks pracy, które są bardzo źle wynagradzane i pracują bez limitów czasowych. Drugim kryterium jakie brano pod uwagę był wymóg za-

trudniana osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, takich jak osoby niepełnosprawne, długotrwale bezrobotne czy innego rodzaju, objęte takim wykluczeniem. Trzeci rodzaj klauzul społecznych stanowiły zamówienia skierowane, tzw. zamówienia zastrzeżone skierowane do podmiotów zatrudniających powyżej połowy osób niepełnosprawnych. Badano też pod tym kątem roboty budowlane. Oprócz tego badano zamówienia na dostawy, między innymi komputerów, mebli, środków czystości i papieru, pod kątem środowiskowym, sprawdzano czy były stosowane kryteria *green public procurement* czy innego rodzaju kryteria dotyczące efektywności energetycznej, efektywności cieplnej i wszelkie możliwe ekologiczne rozwiązania.

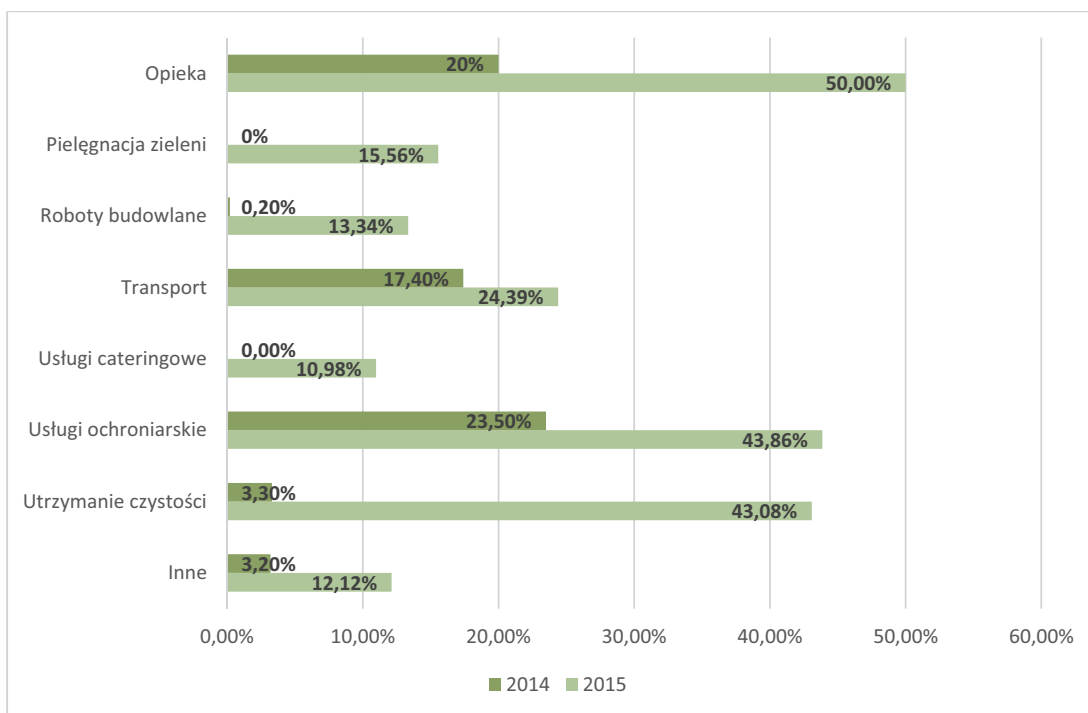
Marta Czapnik – badaczka z Fundacji CentrumCSR.PL przypomniała, że omawiany projekt to w efekcie zanalizowanych kilka tysięcy zamówień, prawie 2,5 tysiąca przetargów, które były monitorowane w 80. instytucjach w całej Polsce. Pod kątem stosowania klauzul społecznych przeanalizowano ponad tysiąc przetargów, pod kątem stosowania aspektów środowiskowych było to 800 przetargów. Marta Czapnik wyjaśniła, że ta różnica między niespełna 2,5 tysiąca ofert a 1800 wynika z tego, że teraz właśnie zamykany jest trzeci etap i przygotowany jest raport na ten temat. Tu zachęciła zainteresowanych do śledzenia strony internetowej i pod tym kątem również weryfikacji pracy w ramach projektu i śledzenia jej efektów. Jeśli chodzi o skalę stosowania klauzul społecznych, to badanie pokazuje, że kiedy zaczynało się monitoring w lipcu 2014 roku ich odsetek był bardzo niski, tzn. było to

Uczestnicy seminarium.

zaledwie kilka procent. Ostatni miesiąc zeszłego roku, czyli grudzień 2015 wskazywałby, że ten wzrost był bardzo znaczący. Prelegentka radziła, by jednak z pewną dozą wstrzeźliwości podchodzić do tych danych, choć rzeczywiście pokazują one pewien korzystny w Polsce trend, czyli zmiany, które pozwalają nam myśleć optymistycznie jeśli chodzi o przyszłość zamówień publicznych pod kątem klauzul społecznych. Przede wszystkim cieszy ten wzrost jeśli chodzi o usługi utrzymywania czystości i usługi ochroniarskie, dlatego że te dwie branże są szczególnie narażone na patologię rynku pracy tzw. uśmieciwienie rynku pracy, czyli te powszechnie stosowane umowy cywilnoprawne, tutaj jest znaczący wzrost i mamy nadzieję, że to będzie coraz szerzej stosowane w przypadku dobrych praktyk.

Wykres 2. Klauzule społeczne w 2014 i 2015 roku

Źródło: Materiały konferencyjne M. Czapnik, T. Joniewicz.

Tomasz Pactwa, Dyrektor Biura Pomocy i Projektów Społecznych z Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy na wstępie powiedział, że w jego instytucji zaczęto myśleć o klauzulach społecznych dwa lata temu. Powstał projekt, w którym miasto miało mały komponent, liderem projektu była Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego. Kolejnymi partnerami Stowarzyszenie BORIS i Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych. (...) Byliśmy odpowiedzialni za ten element właśnie publiczny, w jaki sposób przygotować urzędy do tego, aby stosować klauzule społeczne w zamówieniach? (...) Po pierwsze przeanalizowaliśmy podmiot ekonomii społecznej i w jakim obszarze działają w Warszawie i na Mazowszu, jakie mają główne kompetencje, w których obszarach tak, abyśmy mogli je wpierać. Po drugie, opracowaliśmy podręcznik dla urzędników, dokładnie jak należy stosować, co należy wpisywać, gdzie, i tak, aby trochę odczarować to zagadnienie, było kilka obaw, mieliśmy grupę roboczą w urzędzie, staraliśmy się zmierzyć z tymi obawami, od razu je wyjaśniać, niemniej jednak ten podręcznik był potrzebny i przygotowaliśmy również szkolenia dla przeszło 300 osób, które odpowiadają w urzędzie za zamówienia w poszczególnych jednostkach. Do tego w momencie, kiedy wprowadzaliśmy zarządzenie, był doradca, który pomagał stosować zamówienia, co należy wpisać, to był taki „gorący” telefon wspierający. Przed wprowadzeniem klauzul do tego zarządzenia było kilka przykładów, gdzie udało nam się wprowadzić klauzule, takim przykładem była dzielnica Wola, Dom Pomocy Społecznej chodziło o catering czyli dostawy żywności do domów osób objętych opieką Ośrodka Pomocy Społecznej, tutaj właśnie Spółdzielnia Socjalna wygrała.

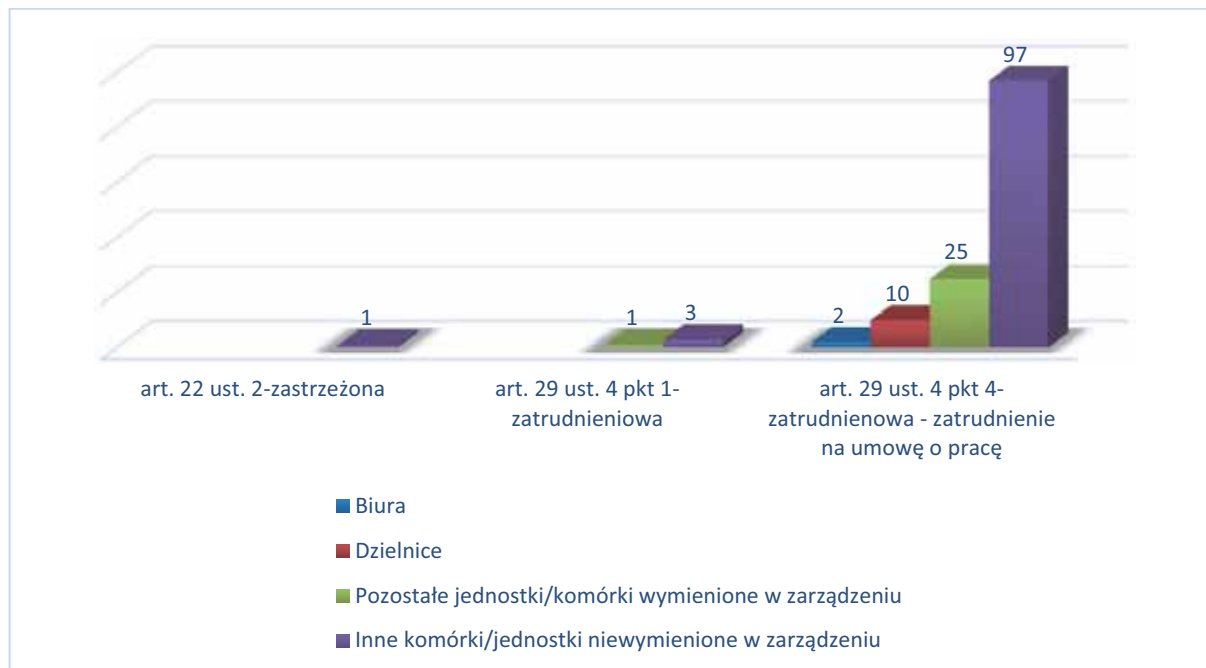
Kolejny przykład, nie wspomnę o biurze, które reprezentowaliśmy w dużym zamówieniu dotyczącym transportu, zastosowaliśmy tę właśnie klauzulę. (...) Podsumowując, Tomasz Pactwa zdał sprawozdanie z tego, co udało się zrealizować w ostatnich trzech miesiącach kwartału 2015. Optymistycznie rokuje to na rok 2016. Liczba 130 umów, biorąc pod uwagę fakt, że to tylko i wyłącznie ostatni kwartał, duże pole do pozytywnego myślenia na przyszłość, tak aby w przypadku niektórych instytucji jakby stosowanie klauzul społecznych było elementem normalnej praktyki. Prelegent podkreślił, że biuro głównie zależało na tym, żeby w Warszawie znalazły się instytucje, które stosują klauzule, żeby powstało autentyczne know-how, żeby na następnym etapie, kiedy nowe instytucje będą wchodzić do całego systemu, żeby mogły się odwołać do kogoś, z kimś rozmawiać na bieżąco, kto jest w pobliżu.

Leona Gergelova-Steigrova, przedstawicielka Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej Republiki Czeskiej, powiedziała m.in. – (...) W wielu krajach europejskich zrównoważone zamówienia publiczne są standardem, ale my jesteśmy nadal w ogonie. W 2014 roku był to obszar, w którym były aktywne organizacje pozarządowe, które dały się przekonać do stosowania klauzul społecznych pokazywały najlepsze praktyki z Wielkiej Brytanii, ze Zjednoczonego Królestwa, ze Szwecji i innych krajów. Nasza agencja włączenia społecznego działała w tym obszarze, ale był wymóg zatrudniania 10% osób, które są długotrwale bezrobotne, szczególnie w budownictwie, mówimy tutaj przede wszystkim o pracownikach niewykwalifikowanych. Był to jedyny wymóg, który był stosowany wielo-

Uczestnicy seminarium.

Wykres 3. Stosowanie klauzul społecznych w m. st. Warszawie 1.10.2015–31.12.2015

Źródło: Materiały konferencyjne T. Pactwa.

krotnie. Nie mamy tyle osób bezrobotnych w dużych miastach, chciałabym jednak pokazać, że społecznie odpowiedzialne zamówienia publiczne są złożone i że możliwe jest stosowanie wielu rodzajów klauzul i również kwestie wartości, jakie się uzyskuje w zamówieniach publicznych. Mniej więcej w 2014 roku dwa ministerstwa zaczęły pracować nad tym tematem, Ministerstwo Rolnictwa, zaczęło stosować przede wszystkim wymóg stosowania 10% osób długotrwale bezrobotnych w leśnictwie i w utrzymaniu terenów nadrzecznych, tak więc 70–80 osób długotrwale bezrobotnych otrzymało pracę w zeszłym roku w ten sposób. Nasze ministerstwo, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej to nowe ministerstwo i w 2014 roku zaczęliśmy pracować nad społecznie odpowiedzialnymi zamówieniami publicznymi, nasze ministerstwo jest odpowiedzialne za zatrudnienie i spójność społeczną, więc zupełnie naturalne jest korzystanie z możliwości w tym zakresie w zamówieniach publicznych, z takim politycznym zapleczem i wsparciem mogliśmy działać bardziej intensywnie.

Katarzyna Duda z Ośrodka Myśli Społecznej im. Ferdynanda Lassalle'a we Wrocławiu, opowiedziała jak jej Ośrodek badał, czy instytucje publiczne stosują konkretnie jedną klauzulę społeczną – klauzulę propracowniczą. Badanie przeprowadzono w okresie od 19 października 2014 roku do 1 czerwca 2015 roku, sprawdzano czy korzystano z dobrodziejstwa ustawy, jakie bariery napotymano, jakie rodziło to problematyczne następstwa. Projekt stał się odpowiedzią na to, co wydarzyło się dwa lata temu w Poznaniu w dwóch instytucjach publicznych, gdzie firma, która świadczyła usługi na rzecz tych instytucji nie wypłaciła pracownikom wynagrodzeń. Prelegentka mówiła m.in.

– (...) Zastanowiliśmy się, czy są to tylko lokalne incydenty, czy dochodzi do tego na szerszą skalę, czy można było temu zapobiec, jaka jest odpowiedzialność instytucji za ten stan rzeczy. Ta kwestia dla opinii publicznej nie była jasna, u nas może tak, ale dla opinii publicznej nie do końca. Głównie obarczono odpowiedzialnością firmy, a nie reguły działania wykonawców na podstawie najniższej ceny. I mimo że minęły już dwa lata od tych zdarzeń, pracownicy nadal nie wygzekwowali swoich wypłat, natomiast uniwersytet zaczął stosować klauzulę propracowniczą, robi to bardzo konsekwentnie i jest to zasługą organizacji pozarządowych szeroko pojętego społeczeństwa obywatelskiego, do tego przyczyniła się przede wszystkim inicjatywa pracownicza, to jest związek zawodowy, także społeczność naukowa uniwersytetu oraz media,

W spotkaniu udział wzięli eksperci z Polski, Czech, Węgier, Serbii, Rumunii, Bułgarii, Niemiec, Norwegii oraz Wielkiej Brytanii.

Na zdjęciu od lewej: M. Kilner, P. Bondevik, B. Claeson.

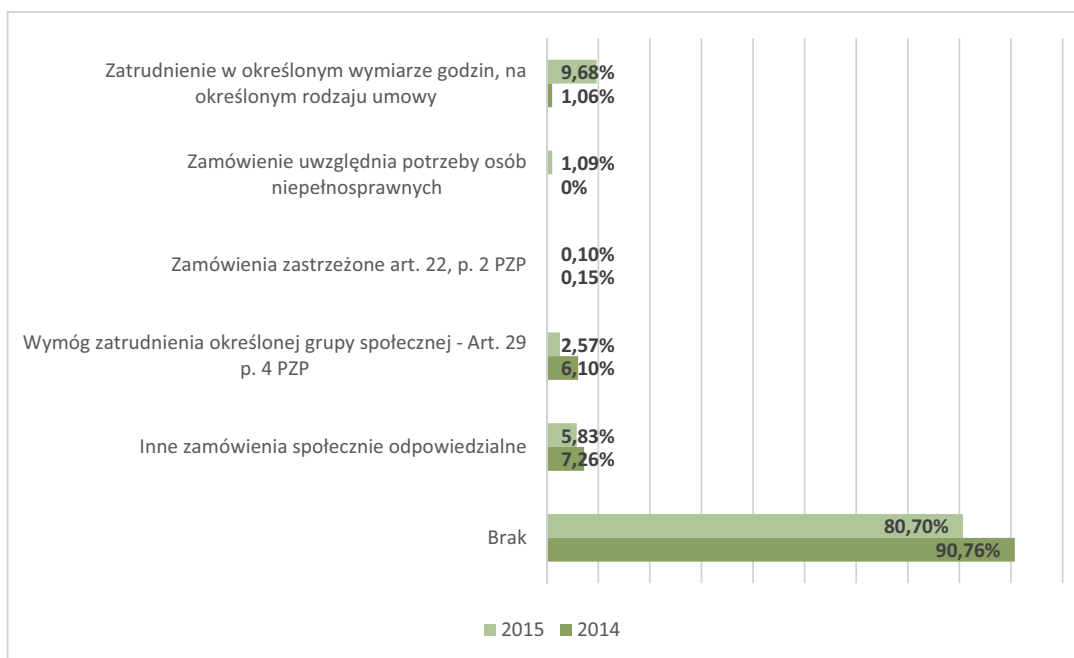
więc nacisk tych grup doprowadził do zmiany postępowania uniwersytetu. (...)

Adrian Staroniek, naczelnik Wydziału Polityki Społecznej Urzędu Miasta Częstochowy, wspominał on, że w 2011 roku wprowadzono klauzule społeczne w Częstochowie, z prośbą o ich zastosowanie. W 2012 ta prośba pojawiła się wraz poleceniem służbowym Prezydenta Miasta Częstochowy, choć i wtedy znalazła niekoniecznie duże odzwierciedlenie w chęci ich zastosowania. W efekcie nieco odmienny model przyjęto niż Warszawa, czyli tak naprawdę zarządzeniem Prezydenta poszło polecenie stosowania klauzul. Na każde zamówienie publiczne miał być złożony wniosek, czy to spółka Skarbu Miasta Częstochowy czy jednostki podległe czy wydział zamówień publicznych urzędu, wszyscy musieli złożyć zapytanie i wtedy otrzymywali odpowiedź za zastosowaniem, bądź nie. Wszystkie

dokumenty przetargowe od tego czasu są rozpatrywane na takim ciele, które jest w Częstochowie powołane jako Kolegium Prezydenckie, gdzie spotykają się wszyscy zastępcy i rekomendują poszczególne rozwiązania dla miasta, odpowiadając za swoje obszary. Wprowadziliśmy karę za niezastosowanie klauzuli społecznej zgodnie z zamówieniem, najniższą krajową, wtedy jednak nasi przedsiębiorcy też mocno się uelastyczni, woleli nieraz zapłacić tę karę, niż poszukiwać rozwiązań. Natomiast w którymś momencie, władze miasta też chcąc reagować na bieżąco na te działania wprowadziły średnią krajową w miejsce najniższej i od tej pory, już nie ma potrzeby stosowania kar.

Justyna Pożarowska, Urząd Zamówień Publicznych, powiedziała m.in. – (...) Bardzo często z naszego własnego doświadczenia wynika, że tego typu klauzule i różnego rodzaju odniesienia tego typu zamówień znajdują się nawet nie w ogłoszeniu, nie w specyfikacji warunków zamówienia a w samej umowie o wykonanie zamówienia publicznego. I niestety analiza samych ogłoszeń często może doprowadzić nas do tego typu zapisów, znamy to z własnego doświadczenia, z podwórka urzędu i to też jest taki ważny element. Jeżeli chodzi o zamówienia instytucji, które są wybierane do analizy, naszym bardzo pozytywnym doświadczeniem są zamówienia na poziomie sektora samorządów lokalnych, gmin, powiatów. Z mojego punktu widzenia jest to ważny element, ponieważ tam robienie zamówień tego typu właśnie prospołecznych, pro zielonych bezpośrednio przekłada się na szeroko rozumianą ich własną politykę prospołeczną. Myślę, że w przypadku dużych instytucji centralnych, obcowanie z efektami tego

Wykres 4. Rodzaje stosowanych klauzul społecznych

Źródło: Materiały konferencyjne M. Czapnik, T. Joniewicz.

Uczestnicy seminarium.

typu zamówień może być dosyć odległe. Natomiast na poziomie administracji samorządowej czy lokalnej bardzo często to powiązanie jest o wiele bardziej bezpośrednie, o wiele bardziej mamy do czynienia z takimi pionierami i też instytucjami, które naprawdę na tym poziomie bardzo daleko idą w tę stronę. (...)

Tadeusz Joniewicz z Fundacji CentrumCSR.PL, moderator dyskusji, wprowadził następnie zebranych w temat, którym w tym momencie była przyszłość zrównoważonych zamówień publicznych. Przypomniął, że Fundacja CentrumCSR.PL przez kilka lat promowała w Polsce ideę odpowiedzialnych zamówień publicznych na polu elektroniki.

Przyszłość zrównoważonych zamówień publicznych

Grzegorz Piskalski mówił głównie o doświadczeniach z realizacji projektu Electronics Watch, nabytych w ciągu 3 lat, między 2011 a 2014 rokiem w czasie promowania w środowisku polskich zamawiających świadomości wpływu podejmowanych przez instytucje publiczne decyzji zakupowych na warunki życia milionów ludzi na całym świecie, używając właśnie przykładu warunków pracy, warunków produkcji elektroniki użytkowej. G. Piskalski mówił m.in.: – (...) W przeciwieństwie do indywidualnych konsumentów, myślę że publiczni zamawiający mają pewną przewagę, tzn. często kupują produkty, olbrzymie ilości jednostek komputerów, tabletów, laptopów, których jeszcze nie ma, bo jeszcze nie zostały wyprodukowane i mogły być dzięki odpowiednim zapisom w kontraktach, w przetargach. Mogłyby dopiero zostać wyprodukowane z poszanowaniem pewnych standardów, np. podstawowych standardów zapewniających godną pracę w oparciu o konwencję Międzynarodowej Organizacji Pracy. Brzmi to dość abstrakcyjnie, natomiast muszę powiedzieć, że w materiałach, które znajdują się na naszej stronie internetowej opublikowaliśmy taki krótki przewodnik, broszurkę z modelowymi klauzulami społecznymi, tam znajduje się gotowa do zastosowania klauzula dla polskich zamawiających uwzględniająca konwencję Międzynarodowej Organizacji Pracy. Nie wiem czy ktoś, może się myli, ja w każdym razie nie słyszałem o tym, żeby ktoś

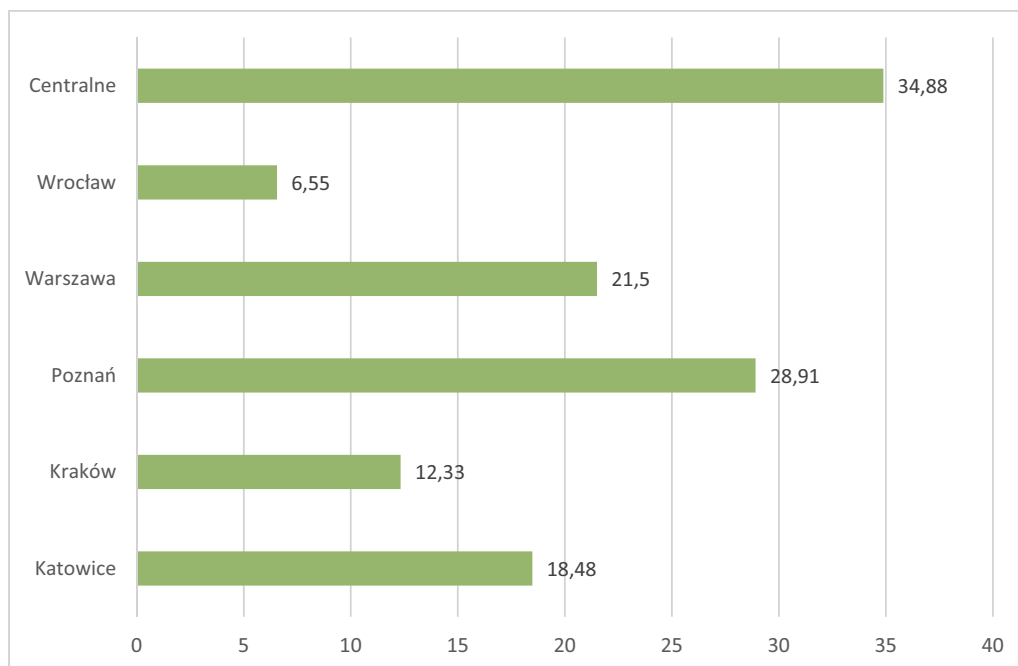
w Polsce próbował korzystać z tego rodzaju klauzul. Ogólnie nasze doświadczenia z realizacji tego projektu, o którym wspominałem Electronics Watch są raczej negatywne, tzn. mogę powiedzieć, że polscy publiczni zamawiający nie są gotowi na tego rodzaju rozwiązania. (...) Niemniej wierzę w to, że jest przestrzeń dla promocji tych kwestii globalnych, to nie jest tylko elektronika, to są też produkty pierwszej potrzeby, które Państwo na pewno kupujecie i których Państwo sporo używacie, kawa, herbata, jakieś owoce, bawełna czy ubrania, odzież, to mogą być produkty oznaczone certyfikatem. (...) Wspomniał, że Społeczna Odpowiedzialność Biznesu jest to pewien powoli zarysowujący się trend i z pewnością jest tam miejsce dla polskich zamawiających. Stwierdził, że oczywiście kwestia monitorowania łańcucha dostaw to w ogóle kwestia monitorowania dostawców czy wykonawców zamawiających nawet w Polsce jest bardzo trudna, więc w globalnym łańcuchu dostaw jest to tym bardziej trudne, natomiast jest to możliwe poprzez organizacje, które chętnie się dzielą swoją wiedzą w tym zakresie.

Per Bondevik z Ethical Trading Initiative Norway serdecznie podziękował za zaproszenie na konferencję, stwierdził, że to bardzo ciekawe, móc dowiedzieć się więcej na temat dyskusji dotyczącej zamówień publicznych w Polsce i w Czechach. To jest ciekawe dla całej Europy. P. Bondevik m.in. mówił: – (...) Nasza inicjatywa, Ethical Trading Initiative Norway, została założona w roku 2000. Taka właśnie była sytuacja w 2000 roku, zwłaszcza sytuacja firm, które miały do czynienia z globalnymi kampaniami, pod koniec lat 90. skupialiśmy się na pracy dzieci w 1999 roku, zwłaszcza postawała inicjatywa dotycząca przeciwdziałaniu pracy dzieci, było takich inicjatyw więcej na całym świecie. I uświadomiliśmy sobie, że produkty, z których korzystamy są tworzone na całym świecie w bardzo złych warunkach. (...) Staramy się opierać naszą pracę na przepisach międzynarodowych, powszechnej deklaracji praw człowieka, np. przepisach Światowej Organizacji Pracy, więc tak naprawdę nie mówimy o jakiejś szczególnej specyfice norweskiej, takie podobne inicjatywy znajdują się w wielu innych krajach, często mamy jednak problemy z wdrażaniem i implementacją jak też zostało dzisiaj po-

Uczestnicy seminarium.

Wykres 5. Skala stosowania społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych w monitorowanych miastach ogółem (monitoring Fundacji CentrumCSR.PL, styczeń – grudzień 2015)

Źródło: Materiały konferencyjne M. Czapnik, T. Joniewicz.

wiedziane przed południem. I to jest częścią obrazu tego, co my robimy, to są już te punkty, które są przedmiotem debaty w Norwegii. (...) 15 lat po założeniu jesteśmy szczególną organizacją obejmującą różnie zaawansowane podmioty, spółki, związki zawodowe, mamy 160 członków. Nasi członkowie, 160 podmiotów, zobowiązali się działać na rzecz poprawy warunków pracy i analizowania całego łańcucha dostaw. Mniej więcej 20 tych podmiotów pochodzi z sektora publicznego, część to są samorządy, ale mamy też agendy centralne, zwłaszcza z dziedziny służby zdrowia. Organizacje to jest trzeci punkt, to mogą być organizacje pozarządowe, ale również inne rozwojowe. (...) Per Bondevik podkreślał, że jeżeli chodzi o ich główną koncepcję, to jest to edukowanie firm. Sektor publiczny jest wielkim zamawiającym, więc każda firma bardzo by się cieszyła, kiedy mogłaby zostać dostawcą dla sektora publicznego. Wspomniał, że głównym założeniem ich działalności jest to, żeby firmy, które chcą stać się takimi oferentami też wiedziały, że obowiązują pewne zasady etyczne, że wszyscy musimy mieć korpus moralny. Mówił, że była już mowa o partnerstwie, o współpracy z organizacjami międzyrządowymi jeżeli chodzi o tworzenie rozwiązań, ale że wdrażają taką współpracę również jeżeli chodzi o monitoring. To nie jest zawsze łatwe dowiedzieć się, co dzieje się w terenie. Możemy np. otrzymywać bardzo pozytywne informacje zwrotne od wykonawców, od dostawców, mogą mówić, że mają odpowiednie klauzule, ale w rzeczywistości może tak nie być, dlatego bardzo ważna jest dla nas informacja zwrotna od związków zawodowych i organizacji pozarządowych. Dzięki temu możemy poprawiać sytuację. Praca nad poprawą to jest klu-

zowy element. Przypomniał: (...) My nie chcemy bojkotować, to nie o to chodzi. Celem naszej pracy jest poprawianie sytuacji dla zaangażowanych podmiotów, a nie to, żeby władze publiczne przestały kupować. Po prostu w niektórych przypadkach to nie jest możliwe, np. gdyby jakaś firma stosowała pracę przymusową to nie widzę wielu możliwości poprawy. Ale co do zasady, monitorujemy, informujemy, edukujemy, np. na temat tego, że zastosowanie klauzul społecznych pozwala złożyć lepszą ofertę do zamówienia publicznego. I często jest też tak, że zastosowanie takich klauzul pozwala podwyższyć jakość pracy, pojawiają się lepsze obroty, więc tak naprawdę da się stosowanie takich klauzul też uzasadnić biznesowo. Jesteśmy małym krajem, mamy bazę w Oslo, mierzymy się z pewnymi wyzwaniem jak każdy, ale staramy się realizować nasze

Na zdjęciu od lewej: M. Iliewa, S. Pannovic, S. Szczepańska.

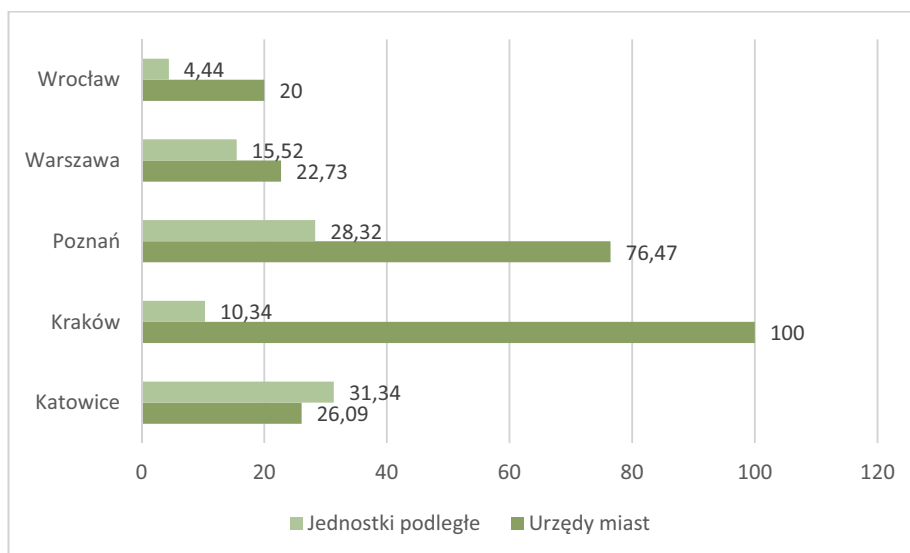
Uczestnicy seminarium.

strategie. To jest przykład kilku międzynarodowych strategii i system narodów zjednoczonych i to wszystko, tak naprawdę wszystkie inicjatywy działają w celu poprawy sytuacji. Jak państwo mogą wiedzieć, to są rzeczy, które świat już uzgodnił, to są cele zrównoważonego rozwoju do 2030 roku, 17 celów i 169 takich pod-celów, to jest całkiem sporo. Zrównoważone zamówienia publiczne tak naprawdę mogłyby znaleźć się w zakresie kilku spośród tych celów, np. poprawa warunków pracy, standardów produkcji itd. Wydaje się, że te cele są najbliższe naszej pracy. Wpływamy nie tylko na politykę krajową, staramy się to czynić też na szczeblu unijnym, bo uważamy, że zamówienia publiczne są ważnym elementem zawierania wpływu i zachęcam do działania w tym zakresie. (...)

Bjorn Claeson z Electronics Watch dziękując za zaproszenie na seminarium, przypomniał, że Electronics Watch, jest to niezależna organizacja monitorująca zamawiających sektora publicznego, której celem jest zapewnienie

przestrzegania standardów bezpieczeństwa i dobrych warunków pracy w dziedzinie produkcji sprzętu komputerowego. Wszystko rozpoczęło się od trzyletniego projektu unijnego, w którym brało udział siedem NGO-ów, w tym CentrumCSR.PL. Teraz funkcjonuje jako organizacja non profit, funkcjonująca na zasadach prawa holenderskiego i posiada międzynarodowy zarząd, w którym zasiadają przedstawiciele zamówień publicznych, organizacji społeczeństwa obywatelskiego, jak również ekspertów w zakresie globalnych łańcuchów dostaw. Organizacja ma 14 członków założycieli, a 1,3 miliardów euro to wartość zakupów sprzętu realizowanych przez nich. Electronics Watch stworzył model do monitorowania warunków pracy w globalnych łańcuchach dostaw i model zawierania umów. Organizacje monitorujące przekazują dane do centrali Electronics Watch w Europie, my na tej podstawie przeprowadzamy oceny ryzyka i dokładne analizy czy badania konkretnych fabryk. Jeżeli organizacje społeczeństwa obywatelskiego monitorujące chcą, to mogą bezpośrednio zwrócić się do fabryk, albo czasem angażując też lokalne władze. I jeżeli tak się dzieje, to tworzymy raport, udostępniamy go i po prostu przedstawiamy, w jaki sposób lokalnie problem został rozwiązany. Nie jesteśmy po to, żeby dać komuś certyfikat. Naszym celem jest poprawa warunków w łańcuchu dostaw i dlatego właśnie mamy nasze standardy. Zapewniamy też przestrzeganie krajowych i międzynarodowych norm pracy, w tym międzynarodowe pochodzące od Międzynarodowej Organizacji Pracy. To działa tak, że wykonawca odpowiada, by spełnić wymagania standardów pracy, by zapewnić społecznie odpowiedzialne warunki prowadzenia działalności i handlu, tzn. np. warunki dostaw czy warunki pracy w fabrykach itd. Bjorn Claeson powiedział na koniec m.in. – (...) Ważna jest też skala i efekt dźwigni – ktoś, kto jest większym podmiotem może zostać w większym stopniu efek-

Wykres 6. Skala stosowania społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych w urzędach miast i ich jednostkach podległych (monitoring Fundacji CentrumCSR.PL, styczeń – grudzień 2015)

Źródło: Materiały konferencyjne M. Czapnik, T. Joniewicz.

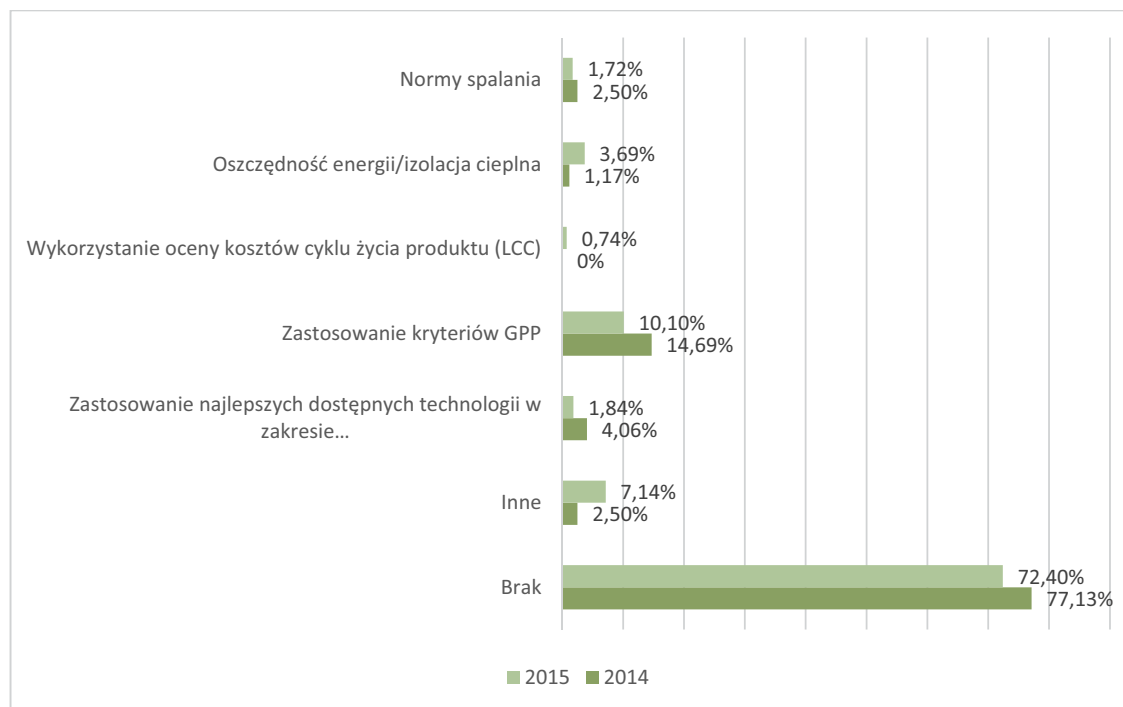
tywniejszy, niż ktoś mniejszy. Kolejne narzędzie to procedury eskalacji, by zapewnić, że wykonawca podejmie właściwie działania i zastosuje wreszcie sankcje już wspomniane. I tutaj widać taki ogólny szkic. W momencie, gdy zawiadamiamy dostawcę o tym, że są odpowiedzialni zgodnie z tymi wymogami i po 30 dniach oni wskazują, jakie fabryki będą wykorzystywać i następnie będą regularnie raportować na temat tego, w jaki sposób radzą sobie z naruszeniami, które oni znajdują lub my znajdziemy. I zazwyczaj na tym etapie ten proces się kończy, ale czasami może on przejść dalej (...) Prelegent przypomniał, że są przykłady takich organizacji, np. sieć edukacji dotyczącej pracy i usług w Chinach, w Meksyku czy na Filipinach. Każda z tych organizacji jest bardzo kompetentna w monitoringu, audycie, ale prowadzi również wiele innych działań dla robotników i gmin. Dlatego właśnie pracownicy ich znają i często to do nich zwracają się bezpośrednio, kiedy mają problemy czy jakieś wątpliwości. Chińska organizacja prowadzi np. centra usługowe dla robotników, gdzie ma biblioteki i oferuje także inne możliwości rekreacyjne. I jeżeli np. zdarza się, że pracownicy niepokoją się o toksyczność pewnych substancji, które są stosowane, to w większości przypadków nie zgłoszą tego kierownictwu, ale tej organizacji. Oprócz tej podstawowej pracy, organizacje oferują jeszcze pomoc prawną, szkolenie w zakresie prac pracowniczych. Był przykład, że ok. 180 pracowników zgłosiło się i przyniosło skargę dotyczącą nielegalnych zwolnień, a po tych zwolnieniach te osoby zostały przyjęte do pracy jeszcze raz, ale z niższym wynagrodzeniem. Dzięki zaangażowaniu tej organizacji udało się skłonić tego pracodawcę, by przywrócił te osoby na wcześniejszych, lepszych warunkach.

Mike Kilner, starszy menadżer zamówień w London Universities Purchasing Consortium, rozpoczynając wystąpienie mówił: – (...) Miałem już doświadczenie w sektorze produkcyjnym i sektorze informatycznym i również jestem członkiem Rady Electronics Watch. Wiem, że niedługo już jest lunch, ale proszę podnieść rękę kto słucha tłumaczenia na polski. Jeżeli używamy smartfonu, proszę podnieść rękę, tablet, kto używa, to proszę podnieść rękę, jeśli regularnie państwo używają takich urządzeń, a jeśli państwo używają urządzeń Apple proszę podnieść rękę do góry. To było takie podchwytliwe pytanie, ponieważ Apple już nie produkuje swoich tabletów ani smartfonów, oni wszystko produkują w Azji, to robi Foxcom. Tak więc to, co chcę powiedzieć przede wszystkim to to, że kupujący z publicznego sektora mogą współpracować razem i mogą wywierać wpływ na producentów i na rynek pracy w danym obszarze, na danym terytorium, będę teraz o tym mówił. Tak więc przejdę teraz dalej, przedstawię państwu pewne informacje. Najpierw powstało pewne stowarzyszenie, które we wcześniejszych latach wydawało w polskich złotych 500 milionów rocznie. Skontaktowaliśmy się z ośmioma producentami i z nimi współdziałaliśmy, byłem również szefem grupy dotyczącej informatyki i w moim obszarze znajdowały się od prostych elektronicznych urządzeń po drukarki trójwymiarowe oraz wysoko wydajne systemy komputerowe. Łącznie wydajemy dosyć duże pieniądze, (...) mamy duży wpływ na producentów. Poszczególne instytucje zamawiające nie mają tak dużego wpływu. Zawarliśmy pewien kontrakt z Apple i obecnie klauzula skończyła już swoje obowiązywanie i każdy z dostawców, z którymi współpracujemy ma obowiązek stosowania pewnych klauzul, które wprowadziliśmy do naszych zamówień. W szczególności chciałbym tutaj mówić o Wielkiej Brytanii,

Uczestnicy spotkania.

Wykres 7. Rodzaj klauzuli środowiskowej

Źródło: Materiały konferencyjne M. Czapnik, T. Joniewicz.

mamy tutaj dużo studentów zagranicznych, tak więc przykładowo 2,2 miliona studentów Wielkiej Brytanii w danym momencie, w tym 312 tysięcy jest spoza Unii, najwięcej jest osób z Japonii i Chin, w latach 2014–2015 było to 90 tysięcy, również dużo studentów jest z Indii i kwestia wynagrodzenia, jakie ci studenci otrzymują, jeśli pracują, jest bardzo ważna. Foxcom np. zagroził, że wprowadzi więcej automatyzacji, ciśnienie na pracę jest coraz większe, do 50 tysięcy ludzi w fabryce mieszka na miejscu w takich dormitoriach i czasami pokoje dzielą z 7 innymi pracownikami, że pracują na różne zmiany. Chcielibyśmy mieć takie możliwości audytu, np. w odniesieniu do Apple, jeśli dochodzimy do momentu, w którym podpiswana jest umowa na zamówienie. Wielu pracowników to nastolatki, którzy mają 17-ście lat, którzy pracują przez 10 godzin dziennie bez możliwości rozmawiania z innymi osobami, można powiedzieć, że jest to taka fastfoodowa linia produkcyjna. (...) Aż 325 tysięcy par rąk bierze udział w produkcji iPadów, tak więc jest szereg europejskich organizacji, które starają się zapewnić odpowiednie warunki pracy. Electronics Watch zostało właśnie stworzone, żeby pracować z instytucjami, które zamawiają elektronikę. Widzimy, że spółki i firmy nie zawsze chronią prawa człowieka, czasami są problemy z transparentnością i efektywnością tego procesu. Potrzebny jest niezależny system monitorowania praw pracowniczych. 27-letnia Zosia pracuje przy produkcji iPadów i przez jej ręce przechodzi 3000 iPadów na każdą zmianę. Powiedziała, że stara się odpocząć, bo nie ma odpoczynku, nie widzi swoich dzieci, może raz w miesiącu, otrzymuje 3 dolary za godzinę. To oznacza, że w jej przypadku iPad kosztuje pensję za 3 miesiące. (...)

Przejdźmy do pewnych ogólnych problemów. Fakt jest taki, że duże marki, o których mówiliśmy wcześniej stykają się z coraz większą konkurencją ze strony firm chińskich. Tak więc jeśli spojrzemy na pewne raporty dotyczące sytuacji rynkowej, że tacy dostawcy w dużym stopniu przechwytywać biznes i w związku z tym ci duży dostawcy kupują tzw. *whitebox*, czyli produkty bez marki i oznaczają swoją marką i sprzedają dalej. Głównym komunikatem z tej analizy jest to, skąd pochodzi konkurencja, czyli że głównie ze strony producentów chińskich, również przez dostawców niszowych, którzy działają w takich sektorach, gdzie są wysokie marże i w związku z tym jakby stykają się z ciśnieniem z obu stron i oczywiście mają w związku z tym pokusę, żeby dalej obniżyć koszty pracy. Przejdźmy teraz do tego studium przypadku, mówiliśmy o tym na forum naszej organizacji. Były przeprowadzone wywiady ze studentami przez Dan Watch, to jest taka duńska organizacja, która przeprowadziła szereg dochodzeń, i studenci ci powiedzieli, że doszło do wielu naruszeń regulacji Międzynarodowej Organizacji Pracy. Była tam praca przymusowa. Otóż ci studenci musieli pracować w firmie komputerowej, żeby otrzymać swój tytuł magistra na uczelni, tutaj Państwo widzą właśnie jak to wygląda. Otrzymaliśmy odpowiedzi od nich i w związku z tym udało się zmusić tę firmę do przestrzegania pewnego kodeksu dobrych praktyk i następnie ICC przeprowadziło na miejscu badanie. Ale wydaje mi się, że Electronics Watch musi iść dalej, ponieważ potrzebne jest zapewnienie niezależności audytów i ICC w związku z tym były również przeprowadzane wywiady z tymi pracownikami. Spójrzmy teraz na dalsze szczegóły w niektórych przypadkach (...) audyty doprowadziły do po-

lepszenia sytuacji studentów, te odpowiedzi uzyskane od studentów zostały również wykorzystane do prowadzenia dalszego dochodzenia. (...)

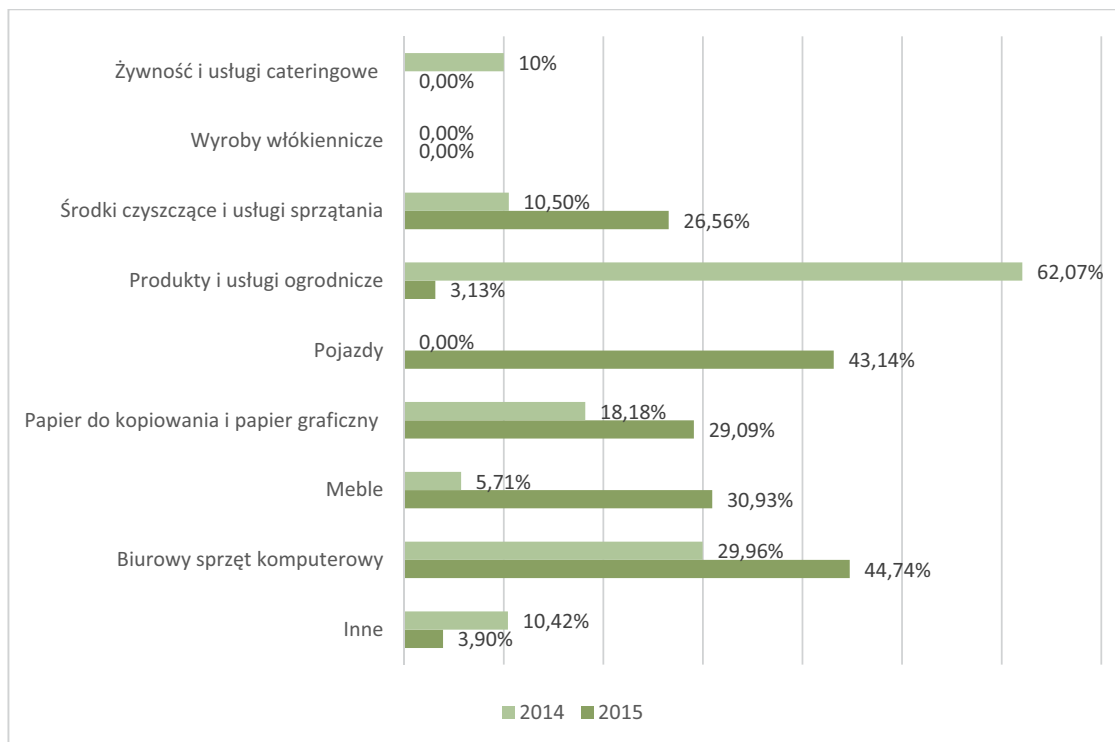
Urszula Woronowicz z Polskiej Grupy Energetycznej, powiedziała że jest pracownikiem Departamentu Zakupów w Polskiej Grupie Energetycznej i to jest spółka Skarbu Państwa dość duża i w zasadzie mogąca mieć spory wpływ na rynek. Mówiła, że jest zainteresowana praktycznymi sposobami wpływania właśnie na wykonawców, w jaki sposób wybrać tego społecznie odpowiedzialnego, jednocześnie kupić dobry sprzęt i za dobrą cenę? Pytała także czy są jakiegoś typu certyfikaty, etykiety, coś, co mógłby spokojnie użyć w tej dokumentacji przetargowej, co byłoby prawnie dopuszczalne? I nie narażając się na zarzuty ograniczania konkurencji. I o jakiego typu np. jeszcze, wolumenie sprzętu mówimy, gdzie realny wpływ byśmy mieli na wykonawców, na producentów? Jak duże musiałyby być to zamówienie, żeby była w stanie wpłynąć na to, w jaki sposób on jest wyprodukowany?

Mike Kilner: (...) W Wielkiej Brytanii mamy ustawę o nowoczesnym niewolnictwie z 2015 roku, tak więc można powiedzieć, że jest to już kwestia wdrożona w Zjednoczonym Królestwie. Więc jeśli pojawia się pytanie, czemu uwzględniliśmy jakieś kwestie społeczne, to można powiedzieć, że już jest na odwrót i pytania są w przypadku, gdy ktoś nie uwzględni takich klauzul społecznych, tak więc te kwestie już są osadzone w dokumentach przetargowych. Mamy również kodeks postępowania, my jako

pierwsi opublikowaliśmy ten kodeks, ale później pojawiły się jeszcze inne. (...) My, powiedzmy sobie, robimy coś nowego, ta umowa z Apple była pierwszą tego rodzaju umową i mamy również dużą umowę, która niedługo zacznie działać, również z innymi producentami komputerowymi. I kolejne firmy są świadome tego, co się dzieje, jakie są zapisy w tych umowach, tak więc można powiedzieć, że mamy wcześniejsze ustalenia zanim po prostu powprowadzamy te warunki. Jest to istotna część praktycznie każdej umowy, np. jeśli chodzi o gazy przemysłowe, to bardziej pojawiają się kwestie, jak aktywność energetyczna czy recykling tych gazów czy redukcja dwutlenku węgla, ale oczywiście jeżeli np. jest kwestia dostarczania artykułów piśmienniczych, papeterii, to wtedy mamy wymogi dotyczące dostarczania papieru pochodzącego z recyklingu, kwestii zrównoważonego leśnictwa czy niestosowania pewnych chemikaliów. Musimy wykonać coś, co się nazywa analizą strat, czyli jest to taki skrót, który mówi, że jest to narzędzie analizy zrównoważonych aspektów danej kwestii, przeprowadzany jest taki właśnie audyt i w ten sposób są tego rodzaju klauzule wprowadzane.

Per Bondevik: Jeżeli chodzi o ograniczenia prawne, to przez ostatnie 3–4 lata pracujemy z dużymi instytucjami publicznymi, jest to oczywiście problem, który się pojawia. Istniały pewne ograniczenia w prawie norweskim, chociaż niektórzy prawnicy mówią, że pewne rzeczy nie są zabronione, inni mówią, że są zabronione, więc to trochę zależy od tego, kogo się posłucha. Mówiono o tych umowach, u nas instytucje je zamawiające mają obowiązek robienia

Wykres 8. Klauzule środowiskowe w 2014 i 2015 roku

Źródło: Materiały konferencyjne M. Czapanik, T. Joniewicz.

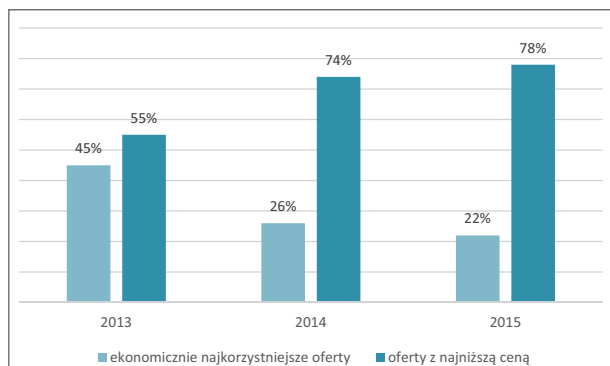
Uczestnicy seminarium.

wszystkiego, co w ich mocy, aby zapewnić kwestie przestrzegania praw człowieka. To ma również odzwierciedlenie w legislacji w Norwegii. Tak więc wydaje mi się, że nie ma jakichś problemów w tym sensie, że istnieje pewna przestrzeń prawna, która pozwala na wprowadzenie takich klauzul przy jednoczesnym zapewnieniu uczciwej konkurencji, pewnie państwo znają sprawę holenderskiej Kafi, gdzie był wymóg dostarczania kawy oznaczonej znakiem Fairtrade, czyli był niedozwolony, ale była możliwość wprowadzenia analogicznego kryterium, także trzeba powiedzieć, że radziłbym nie wprowadzać takich konkretnych certyfikatów, ale mówić właśnie o analogicznych standardach. Także w tym sensie istnieje zapewniona uczciwa konkurencja. Electronics Watch jest dobrym przykładem dobrych praktyk, w jaki sposób najlepiej zapewnić monitoring przestrzegania, chodzi tutaj o takie audyty przeprowadzane przez lokalnych pracowników i ewentualnie dalszej eskalacji ewentualnych problemów, samoocena czy audyty socjalne również są pewnymi możliwościami. W każdym razie, ważny jest również taki jasny komunikat, skierowany do dostawców, jakie są oczekiwania wobec nich. I następnie stosowanie takich mechanizmów, jakie właśnie Electronics Watch stosuje, żeby monitorować zachowanie dostawców. Mam nadzieję, że w ten sposób odpowiedziałem przynajmniej na część pytań. Jeżeli chodzi o analizę prawną, chciałbym odnieść się do pytania dotyczącego wpływu i efektu dźwigni w kontaktach z wykonawcami, z firmami. Łatwo założyć, że jeżeli nie będziemy kupować dużych ilości produktów, to tak naprawdę nie mamy wiele do powiedzenia, zwłaszcza jeżeli chodzi o firmy elektroniczne, ale nie zawsze tak jest. Oczywiście to pomaga jeżeli to jest duże zamówienie i stawka jest wysoka, ale firmy nie chcą kłopotów. Chciałem powiedzieć dwie rzeczy: firmy nie chcą kłopotów z żadnym zamawiającym sektora publicznego, jeden przykład: przyglądałem się zaangażowaniu miast szwedzkich, rad miasta, firm i współpracy między tymi firmami a firmą Dell. Władze miasta miały pewne wątpliwości dotyczące bezpieczeństwa w fabrykach Dell w Chinach. I tak naprawdę to trwa już od paru lat i miasta szwedzkie, głównie Sztokholm, powiedział „Nie dajecie nam informacji, które są nam potrzebne, żebyśmy mogli się przekonać, czy odnie-

ście się do tych problemów. Musicie dać nam faktyczny raport z audytu i pokazać, jakie są plany działań naprawczych, nie tylko jakieś dokumenty czy certyfikaty.” I gdzieś w połowie tego procesu Sztokholm zdecydował, że nie będzie kupował komputerów Della, opublikował te informacje i powiedział, że „będziemy kupować komputery od dostawców innych niż Dell” i to Dell zauważył. Z jednej strony, Dell nie chce być znany jako firma, która nie jest wystarczająco dobra dla miasta Sztokholm, bo wtedy inne miasta w całej Europie mogą sobie zadać pytanie, dlaczego Sztokholm tak zdecydował, może my powinniśmy się tej sprawie również bliżej przyjrzeć. Wprawdzie Sztokholm nie jest dużym klientem dla Della i oczywiście finansowo mogliby sobie pozwolić na to, żeby stracić takiego klienta, ale poprzez ogłoszenie tego zwrócili uwagę i zostali skłonieni do tego, żeby działać bardziej transparentnie. Firmy też nie są homogeniczne, nie są jednolite. Rozmawiałem z dyrektorem do spraw odpowiedzialności społecznej w firmie Dell i był zachwycony, kiedy Sztokholm powiedział, że nie będą kupowali komputerów Della. Dzięki temu, jego wpływy w firmie się zwiększyły. I powiedział do zarządu: „no właśnie, ja już wam mówiłem, musimy być bardziej transparentni”. Obecnie Dell zmienił własne umowy, które ma podpisane z fabrykami i teraz upoważnia firmy, by publikować te raporty dotyczące bezpieczeństwa i plany naprawcze, wcześniej nie miały one takich możliwości. Więc wolumen to nie jest wszystko, co ma znaczenie. Wydaje mi się, że firmy, że to jest proces edukowania, angażowania, który może doprowadzić do bardzo pozytywnych zmian. Chciałbym podkreślić ten ostatni punkt, naprawdę doceniajcie własne możliwości wpływu, nie zawsze liczą się liczby. Często jest tak, że my coś ustalamy, dotyczy to rozwiązań etycznych, oni się zgadzają, ale potem wracają do swoich firm, do domu i tam mają problem z tego powodu, ale to ma znaczenie. Nie znam prawa w Polsce, w Wielkiej Brytanii, ale w Norwegii wszystko, co wiąże się z umowami w formach zamówień publicznych, w zamówieniu publicznym takich postępowań jest informacją publiczną i to ma znaczenie i myślę, że bardzo ważna będzie informacja, jeżeli społeczeństwo się dowiedzie, że np. jakaś firma została wykluczona z przetargu, dlatego że nie przestrzegała prawa pracy. Więc nie tylko siła nabywczą, nie tylko wolumen ma znaczenie. A ja mam pytanie do Mike’a Kilnera – kiedy pracujesz w swojej organizacji przy zamówieniach publicznych, przy zamówieniach uniwersytetu, czy ktoś kiedyś powiedział, że jeżeli chce, żebyśmy przestrzegali tych warunków pracy to musi więcej zapłacić?

Mike Kilner: Nie, nie przypominam sobie. Tak jak mówię, ta sytuacja z Apple to jest też dla nas nowy teren i nie chcę zdradzać zbyt wielu informacji komercyjnych, ale mogę powiedzieć, że po uwzględnieniu tych naszych warunków, cena nowej dostawy była właściwie niższa niż poprzednia. Stosujemy podobne klauzule, jeżeli chcemy np. zastosować jakieś wyższe standardy efektywności energetycznej. Na przykład 5 lat temu mieliśmy taki przypadek,

Wykres 9. Statystyki

Źródło: Materiały konferencyjne S. Paunovic.

specjalne urządzenia bardzo wydajne energetycznie, ich cena była wyższa, ale jeżeli wziąć pod uwagę oszczędność energii później to i tak się to opłacało. To jest bardzo ważne zwłaszcza na uniwersytetach, których urządzenia pracują 24 godziny na dobę. Więc tak naprawdę możemy wydać więcej na cenę zakupu, ale później zaoszczędzić na eksploatacji i na to też zwraca uwagę Electronics Watch, na wszystkie korzyści w całym procesie, w całym cyklu życia. I myślę, że to ma znaczenie dla firm, że też jest ważne, one też chcą się tym chwalić.

Per Bondevik: (...) W tej dyskusji była mowa o relacji, o tym co powinno być obowiązkowe, co powinno być dobrowolne i z naszej perspektywy wynika, że jest potrzeba pewnych podstawowych regulacji i myślę, że to u Państwa też jest obecne, ale też słyszymy to od naszych członków, że oni chcą mieć jakieś minimalne poziomy czy progi, że w ogóle nie chcą mieć do czynienia z firmami, które nie spełniają jakichś bazowych wymagań. Oczywiście ważna jest też jakaś zdrowa konkurencja, a z tym też wiążą się konkretne wymagania. Ważne jest tworzenie narzędzi, szkolenie, dzielenie się informacjami, łączenie sił jeżeli chodzi o zamówienia publiczne. Te wszystkie elementy są bardzo istotne, u nas było to widoczne na uniwersytetach i to miało bardzo duże znaczenie. Wydaje mi się, że i w Norwegii i w Polsce i w wielu innych krajach mamy bardzo dużo potencjału. Chciałbym nawiązać do mojej prezentacji, mówiłem o naszej pracy w Chinach, na Filipinach, w Meksyku, w innych krajach, pracujemy też w Azji Południowo-Wschodniej. Nie można zapomnieć również o państwach w Europie Wschodniej, gdzie też znajdują się zakłady produkujące sprzęt elektroniczny, tak jak powiedział Grzegorz Piskalski, w Polsce też takie się znajdują. Jednym z pierwszych projektów monitoringowych był projekt w Czechach, gdzie się nadal toczy. I dlaczego patrzyliśmy na ten zakład pracy? Okazało się, że dwie uczelnie w Wielkiej Brytanii, które są naszymi członkami korzystały z papieru drukowanego w tamtym zakładzie, który produkował komputery HP i my tam przeprowadzamy ocenę ryzyka, współpracujemy z robotnikami tej fabryki, związkami zawodowymi

i z badaczami z uczelni, którzy specjalizują się w tej dziedzinie. Więc pomysł jest taki, żeby przyjrzeć się temu, czy jest jakieś ryzyko na dłuższą, jak wyglądają polityki tej firmy. Ale to, co się tam dzieje to jest proces współpracy, którego celem jest zwrócenie uwagi na kwestie, do których może należałoby się jakoś odnieść i należy w przyszłości je poprawić. To, co było ciekawym wnioskiem z tego procesu to to, bo zazwyczaj jest tak, że firmy nie chcą nam mówić, gdzie produkowane są produkty, gdzie mają zakłady produkcyjne. Ale okazało się, że coraz więcej firm jest gotowych to robić i w tym przypadku uniwersytety uzyskały te informacje od HP w sposób dobrowolny. Mike Kilner wspominał, że niektórzy nie wspominają jeszcze o tym, że takie informacje powinny być w umowie ujawniane. To praktycznie było obowiązkowe, ale ta firma zrobiła to dobrowolnie, współpracowaliśmy z zaangażowanymi podmiotami, żeby jakby zapewnić poprawę jakichś problemów (...).

Zrównoważone zamówienia publiczne a dialog społeczny

Ostatnia sesja seminarium była zatytułowana: „Zrównoważone zamówienia publiczne a dialog społeczny – jakie strategie dla związków zawodowych?” W tej części aktywne udział wzięli także goście zza granicy: **Sanja Paunovic**, Confederation of Autonomous Trade Union of Serbia, **Malina Iliewa**, Legal Expert, Confederation of Independent Trade Unions of Bulgaria (Bułgaria), **Karoly Gyorgy**, National Confederation of Hungarian Trade Unions (Węgry) oraz **Marin Florian**, National Trade Union Bloc z Rumunii. Sanja Paunovic mówiła o zrównoważonych zamówieniach publicznych i dialogu społecznym w Serbii, Malina Iliewa podjęła ten sam temat i przedstawiła, jak to wygląda w Bułgarii, Karoly Gyorgy – na Węgrzech i Marin Florian – w Rumunii, gdzie dużo inwestuje się w zamówienia publiczne. Prelegenci podsumowując tę część spotkania stwierdzili, że związki zawodowe mają do odegrania kluczową rolę w dyskusji o zrównoważonych zamówieniach publicznych.

Sylwia Szczepańska, NSZZ „Solidarność”, podczas prezentacji zatytułowanej „Rola związków zawodowych w procesie tworzenia i promowania zrównoważonych zamówień publicznych” stwierdziła, że (...) polski rynek pracy na tle innych krajów wygląda słabo, a kontrakty cywilnoprawne przewyższają umowy terminowe. NSZZ „Solidarność” podejmuje działania w tym zakresie: porozumienia z partnerami społecznymi, porozumienia w sektorze budowlanym, wspólny lobbing zapisów ustawowych, wprowadzenie klauzuli społecznych, powstanie akcji „żółte kartki” zamówień publicznych, powstanie doraźnego Zespołu Problemowego ds. Zamówień Publicznych przy Radzie Dialogu Społecznego i inne. – (...) Chciałam państwu podać z naszego podwórka przykład dotyczący dbania o wizerunek społeczny firmy i generalnie o wizerunek firmy.

Myślę, że doskonałym przykładem będzie tutaj Poczta Polska, która walczy o rynek usług pocztowych z InPostem i głównym zarzutem Poczty Polskiej w stosunku do InPostu jest właśnie nadużywanie umów zleceń i niezatrudnianie pracowników na podstawie umowy o pracę. Natomiast zdarzyła się taka sytuacja, dotarli do nas informacje, że Poczta Polska w przetargu na sprzątnięcie nie zawarła żadnych klauzul społecznych. Wystąpiliśmy do Poczty, wystaliśmy jej taką żółtą kartkę, (...) odpowiedź Poczty Polskiej była natychmiastowa, ponieważ unieważniono ten przetarg i zastosowano nowe warunki, także ten element tego społecznego wizerunku firmy warto jest wykonać, wykorzystywać po to, żeby poprawić warunki (...).

Grzegorz Piskalski z Fundacji CentrumCSR.PL oraz **Krzysztof Getka** z Fundacji im. Friedricha Eberta na zakończenie seminarium złożyli podziękowania uczestnikom.

Iwona Zakrzewska

PODSUMOWANIE

Konferencja stanowiła podsumowanie projektu „Wzmocnienie monitoringu stosowania zrównoważonych zamówień publicznych (ZZP) w Polsce” realizowanego przez Fundację CentrumCSR.PL. Jego celem było zwiększenie skali stosowania ZZP w 80 instytucjach Warszawy, Krakowa, Wrocławia, Katowic i Poznania: na wybranych wyższych uczelniach, urzędach miast, urzędach marszałkowskich i centralnych.

Stosowanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych ma ogromne znaczenie dla całego rynku pracy w Polsce. W branżach takich jak sprzątnięcie czy ochrona udział zamówień publicznych wynosi odpowiednio 60 i 40%. To oznacza, że zamawiający kreują trendy na rynku. Sytuacja, w której osoba realizująca usługę portierską przez 8 godzin dziennie otrzymuje wynagrodzenie 5 zł za godzinę jest niedopuszczalna. Oznacza bowiem, że zamawiający zezwala na omijanie przepisów prawa pracy wymagającego w takiej sytuacji zatrudnienia na umowę o pracę i wypłacania płacy minimalnej. Niestety sytuacje takie wciąż są nagminne. Zamawiający powinni zatem wymagać od wykonawcy, aby zatrudniał pracowników na umowy o pracę (art. 29, ust. 4 p. 4 Pzp).

Kolejnym rozwiązaniem jest wymóg zatrudniania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (bezrobotnych, niepełnosprawnych) do realizacji zamówienia (art. 29, ust. 4 p. 1 Pzp). Pozwala to na zwiększanie aktywności zawodowej tych osób. Jest to szczególnie istotne z punktu widzenia samorządów, gdyż pozwala na redukcję kosztów pomocy społecznej przez wciąganie beneficjentów tej pomocy na rynek pracy.

Stosowanie „zielonych” zamówień, czyli uwzględniających rozwiązania prośrodowiskowe jest ważne z punktu widzenia zarówno lokalnych mieszkańców (obniżenie kosztów dzięki zmniejszeniu zużycia energii, ograniczenie emisji spalin, liczby odpadków), jak i globalnej skali oddziaływania (stosowanie wyrobów FairTrade, certyfikatów zapew-

nających legalne pochodzenie drewna czy materiałów budowlanych).

Realizowane działania

W ramach projektu zespół 5 lokalnych współpracowników przeprowadził 1,5-letnią analizę blisko 2700 ogłoszeń o zamówieniach. Badali, czy w zamówieniach na usługi sprzątnięcia, ochrony, opieki nad osobami starszymi, czy w robotach budowlanych stosowane są klauzule społeczne lub inne rodzaje społecznie odpowiedzialnych rozwiązań. Sprawdzali też zamówienia na dostawy komputerów, żywności, mebli, środków czyszczących i roślin pod kątem stosowania kryteriów GPP (*Green Public Procurement*) opracowanych na zlecenie Komisji Europejskiej.

W przypadkach gdy zamówienia o dużej wartości nie zawierały klauzul społecznych i środowiskowych podejmowane były działania interwencyjne. Instytucje publiczne otrzymały materiały informacyjne oraz zestawienia dobrych praktyk, które pokazywały, w jaki sposób stosować klauzule społeczne i środowiskowe.

Przeprowadzono niemal 40 spotkań rzeczniczych z kluczowymi zamawiającymi. W 2015 r. zorganizowane zostało seminarium dla zamawiających w Warszawie, a w każdym z monitorowanych miast zorganizowano „okrągły stół” – forum lokalnej debaty na temat ZZP. Wzięli w nich udział przedstawiciele zamawiających, związków zawodowych, pracodawców, organizacji pozarządowych i akademików. Łącznie było to blisko 400 osób.

Stosowanie społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych

Warto bliżej zapoznać się z rezultatami monitoringu stosowania ZZP. Najciekawszym i najważniejszym wskaźnikiem był stopniowy wzrost skali stosowania klauzul społecznych i innych zamówień społecznie odpowiedzialnych. W ciągu 18 miesięcy monitoringu skala ta wzrastała od niecałych 5% w lipcu 2014 r. do nawet 40% w grudniu 2015 r. Dane te odnoszą się do zamówień, w których dostrzeżono nie tylko stosowanie klauzul społecznych wymienionych w art. 29, ust. 4 p. 1 i p. 4 Pzp, ale też wszelkie innego rodzaju rozwiązania sprzyjające bezpieczeństwu i odpowiedzialnemu zatrudnianiu. Wymienić tu należy takie działania, jak: wymóg organizowania szkoleń dla pracowników z zakresu BHP, podkreślanie konieczności noszenia odzieży ochronnej, ale też wymóg przedstawiania zamawiającemu potwierdzenia, że pracownicy otrzymali wypłaty.

Skala stosowania klauzul społecznych zapisanych wprost w ustawie PZP jest nieco mniejsza, jednak również widoczny był tutaj wyraźny wzrost. W pierwszym półroczu monitoringu – w okresie lipiec-grudzień 2014 r. wymóg zatrudniania na podstawie umowy o pracę był obecny w zaledwie 7 przypadkach. W III etapie – lipiec-grudzień 2015 r. takich zamówień było już 92! Wyraźnie widać to także

w ujęciu procentowym – w I okresie klauzule społeczne znalazły się w 1,8% zamówień publicznych, a w III – już w 19%. Wzrost skali stosowania społecznie odpowiedzialnych zamówień nastąpił we wszystkich rodzajach badanych zamówień. Jednak pamiętać należy, że jakiegokolwiek rodzaju społecznie odpowiedzialne rozwiązania można było zastosować we wszystkich badanych zamówieniach.

W całym 2015 r. udało się znaleźć tylko dwa przykłady zamówień zastrzeżonych dla firm zatrudniających pracowników niepełnosprawnych (art. 22, ust. 2 PZP). Dotyczyły ono zamówień na usługi ochrony we wrocławskim Miejskim Centrum Usług Socjalnych oraz zamówienia Kancelarii Prezydenta RP.

Warto podkreślić, że istotna jest jakość stosowanych klauzul. W wielu zamówieniach zatrudnianie na podstawie umów o pracę dotyczyło tylko części pracowników, możliwe było stosowanie etatów cząstkowych, niejednokrotnie też uwzględniano je w kryteriach oceny ofert, gdzie miały marginalne znaczenie (np. 5%). Trzeba zatem podkreślić, że nadal ważna jest poprawa skuteczności oddziaływania klauzul.

Stosowanie klauzul środowiskowych

W całym 2015 r. aspekty środowiskowe zastosowane zostały w 25% zbadanych zamówień. W pierwszym półroczu było to 23,3%, w drugim półroczu – 26,15%. Kryteria GPP wykorzystano w 9,2% przetargów; oszczędność energii w 3,8%; ocenę kosztów życia produktu w 1%; normy spalania w 1,7%; inne w 7%.

Zamówienia zielone są stosowane przez instytucje wybiórczo i nieregularnie. Analiza miesięczna wyników pokazuje, że w ciągu trwania projektu następowały istotne wahania w skali stosowania zielonych kryteriów. Od 10% w lipcu 2014 r. do 45% w grudniu 2015. Pokazuje to brak regularności i systemowych rozwiązań w działaniach instytucji publicznych. Instytucje najchętniej korzystają z kryteriów zielonych przy zakupach pojazdów (43,14%), komputerów (44,74%) oraz papieru (29,09%). W stosunku do 2014 roku spadło jednak zainteresowanie zakupami ekologicznej żywności (0%).

Odpowiedzialne zamówienia w globalnym łańcuchu dostaw

Jednym z największych problemów polskich zamówień jest brak zainteresowania stosowaniem rozwiązań uwzględniających aspekty społeczne i środowiskowe w całym łańcuchu dostaw. Poprzez uwzględnianie wymogu stosowania konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczącej m.in. zakazu pracy dzieci, pracy przymusowej czy wolności zrzeszania się możliwa jest poprawa warunków pracy osób produkujących urządzenia czy przedmioty kupowane przez polskich zamawiających. Doświadczenia z monitoringu oraz z promocji projektu Electronics Watch (organizację tę reprezentował obecny na konferencji Bjorn Claeson) wskazują, że zamawiający nie są zainteresowani

kwestiami globalnymi i nie wiedzą, w jaki sposób mogliby kontrolować zobowiązania wykonawców.

Główne wnioski z realizacji projektu „Wzmocnienie monitoringu stosowania zrównoważonych zamówień publicznych w Polsce”:

1. W trakcie trwania monitoringu nastąpił wyraźny wzrost skali stosowania klauzul społecznych, jednak wciąż konieczna jest dalsza praca nad wzrostem jakości stosowanych klauzul, gdyż często dotyczą one tylko części pracowników lub mają marginalne znaczenie dla rozstrzygnięcia przetargu.
2. Kluczowe jest wprowadzenie regularności i procedur stosowania klauzul społecznych w zamówieniach w ramach poszczególnych instytucji. Większość zamawiających, którzy zaczęli je stosować kontynuuje ich wykorzystywanie.
3. W trakcie trwania monitoringu doszło do instytucjonalizacji stosowania zamówień w m. st. Warszawa poprzez zarządzenie Prezydent Miasta, wydano też zalecenie Prezes Rady Ministrów o stosowaniu klauzul społecznych. Wpłynęło to na skalę stosowania ZZP w instytucjach centralnych i w Warszawie co pokazuje, że ważne jest wsparcie ścisłego kierownictwa instytucji i formalizacja stosowania ZZP.
4. Ważne jest działanie przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego i oddolne działania monitoringowe. Potwierdza to wzrost skali stosowania klauzul w instytucjach, które nie zostały objęte ww. procedurami.
5. Niewielki wzrost skali stosowania aspektów środowiskowych pokazuje, że konieczna jest dalsza praca w tym obszarze. Jest to szczególnie istotne ze względu na łatwość wprowadzania prostych, systemowych rozwiązań przynoszących bardzo dobre efekty takie jak określenie norm środowiskowych dla wszystkich produktów danego rodzaju zamawianych przez instytucję.
6. Działania proekologiczne polegające przede wszystkim na ograniczaniu zużycia energii stają się najważniejszym motywem przewodnim w zrównoważonych zamówieniach w Europie. W Polsce trend ten wciąż jest słabo dostrzegalny.
7. Monitoring potwierdził kompletny brak zainteresowania aspektami społecznymi w globalnym łańcuchu dostaw. Nie potwierdzono żadnego przypadku uwzględnienia tego rodzaju aspektów w zamówieniach.

Projekt realizowany był w ramach programu Obywatele dla Demokracji, finansowanego z Funduszy EOG. Obecnie Fundacja CentrumCSR.PL kontynuuje działania monitoringowe w ramach projektu: „Społeczny monitoring stosowania zrównoważonych zamówień publicznych w najważniejszych lokalnych i centralnych instytucjach publicznych” realizowanego w Programie Fundusz Inicjatyw Obywatelskich.

Więcej na stronie www.monitoringzpp.pl

Tadeusz Joniewicz

Ladies and Gentlemen,

With a sense of satisfaction and a well-fulfilled obligation I would like to convey to you the latest edition of "Bulletin", our periodical of post-conference materials. This entire edition is dedicated to an event of great importance, an international conference titled: "Sustainable public procurement. From the criterion of the lowest price to monitoring global supply chain". The conference took place on the 15th of March, 2016, in the "Dialog" Centre for Social Partnership at Limanowskiego 23 Street in Warsaw. The seminar was jointly organized by the Foundation CentrumCSR.PL, the Friedrich Ebert Foundation and the "Dialog" Centre for Social Partnership. Among the participants of the conference there were experts from Poland, Czech Republic, Hungary, Serbia, Romania, Bulgaria, Germany and Norway.

The subject of new, dynamically emerging approach to public procurement is slowly becoming a field for exploration, experiments, scientific research, direct actions of non-governmental organizations, sharing experience among numerous centres in Poland, Member States of the European Union and third countries. Solving problems in public procurement in the context of new, ambitious challenges concerning social clauses became the reason for founding the ad hoc Problem Solving Team for Public Procurement at the end of 2015.

The current issue of "Bulletin" is unique, because it is published in two languages in Polish and English.

*I kindly invite you to read the "Bulletin"
Iwona Zakrzewska
Director of the "Dialog" CSP*

Sustainable Public Procurement From tackling the problem of the lowest price criteria to monitoring global supply chains.

Warsaw, March 15th, 2016

PROGRAMME OF THE SEMINAR:

08:00–09:00

Arrival and registration

09:00–09:30

Opening speeches:

- **Grzegorz Piskalski**, Chairman of the Board, CentrumCSR.PL Foundation
- **Daniel Reichart**, Director of the FES Regional Project on Labour Relations and Social Dialogue for CESE, Friedrich Ebert Stiftung
- **Iwona Zakrzewska**, Director, The Andrzej Bączkowski "Dialog" Centre for Social Partnership

09:30–10:00

Sustainable public procurement in practice. Results of monitoring of the socially responsible and green public procurement implementation in 80 institutions of 5 Polish cities conducted by the CentrumCSR.PL Foundation

- **Marta Czapnik**, Analyst, CentrumCSR.PL Foundation
- **Tadeusz Joniewicz**, Project Coordinator, CentrumCSR.PL Foundation

10:00–11:30

Session I: Monitoring or education? What kind of action motivates public procurers to use social clauses and green public procurement?

- **Tadeusz Joniewicz**, Project Coordinator, CentrumCSR.PL Foundation (moderator)
- **Tomasz Pactwa**, Director of the Projects and Social Affairs Department at The City of Warsaw
- **Leona Gergelova-Steigrova**, Head of Public Procurement Unit, Ministry of Labour and Social Affairs, Czech Republic
- **Katarzyna Duda**, Expert, The Ferdinand Lassalle Centre for Social Thought
- **Adrian Staroniek**, Head of Social Policy Department, City of Częstochowa

11:30–12:00

Coffee break

12:00–13:30

Session II: The future of sustainable public procurement in Europe

- **Grzegorz Piskalski**, Chairman of the Board, CentrumCSR.PL Foundation (moderator)
- **Per Bondevik**, Manager, Ethical Trading Initiative Norway
- **Mike Kilner**, Senior Contracts Manager, London Universities Purchasing Consortium, United Kingdom
- **Cezary Miżejewski**, Chairman of the Board, National Association of Social Cooperatives
- **Bjorn Claeson**, Director, Electronics Watch

13:30–14:30

Lunch

13:30–14:30

Session III: Sustainable public procurement and social dialogue – strategies for trade unions

- **Sylvia Szczepańska**, Expert, The Independent Trade Union Solidarność (moderator)
- **Sanja Paunovic**, Expert, Confederation of Autonomous Trade Union of Serbia, Serbia
- **Malina Iliewa**, Legal Expert, Confederation of Independent Trade Unions of Bulgaria
- **Karoly Gyorgy**, International Secretary, MSZOSZ, Hungary
- **Marin Florian**, National Trade Union Bloc, Romania

16:00–16:15

Final statements and closing of the seminar

The seminar titled: *"Sustainable public procurement. From the criterion of the lowest price to monitoring global supply chain"* took place on March 15, 2016, in the "Dialog" Centre for Social Partnership at Limanowskiego 23 Street in Warsaw. The seminar was organized by the "Dialog" Centre in cooperation with the Friedrich Ebert Foundation and the CentrumCSR.PL Foundation. Experts from Poland, Czech Republic, Hungary, Serbia, Romania, Bulgaria, Germany and Norway participated in this conference. Mr. Tadeusz Joniewicz, the Project Coordinator at the Foundation CentrumCSR.PL, moderated the discussion.

Panelists discussed the situation concerning sustainable public procurement in other Central European countries.

Grzegorz Piskalski, the President of the Management Board of the CentrumCSR.PL Foundation welcomed the guests and introduced the topic of the meeting. The President also thanked the participants for coming. Among others he said: "(...) I am very glad that we may meet in such a great place, which is first of all very important for Polish social policy and in such an exceptional group of people. We have representatives and experts from many countries. Here, in this room, we have ordering parties, service providers, representatives of non-governmental organizations and trade unions. We couldn't have organized a better conference for summarizing our project. In the beginning, I would like to explain why foundation, which some of you may associate with corporate social responsibility, worked on sustainable public procurement. The first reason is that we expect the most important and the biggest Polish enterprises to operate with care about natural environment and society from the beginning to the end, and equally we would like Polish public institutions to apply the same logic. We also believe that Polish public institutions have particular responsibilities. Their purchase decisions may result in special responsibility, as they may have positive or negative influence on the labour market in Poland and on natural environment. They may also create positive changes. I think that we all believe in the idea of creating positive changes through sustainable public procurements. Moreover, our monitoring shows that many of you have already undertaken concrete measures and

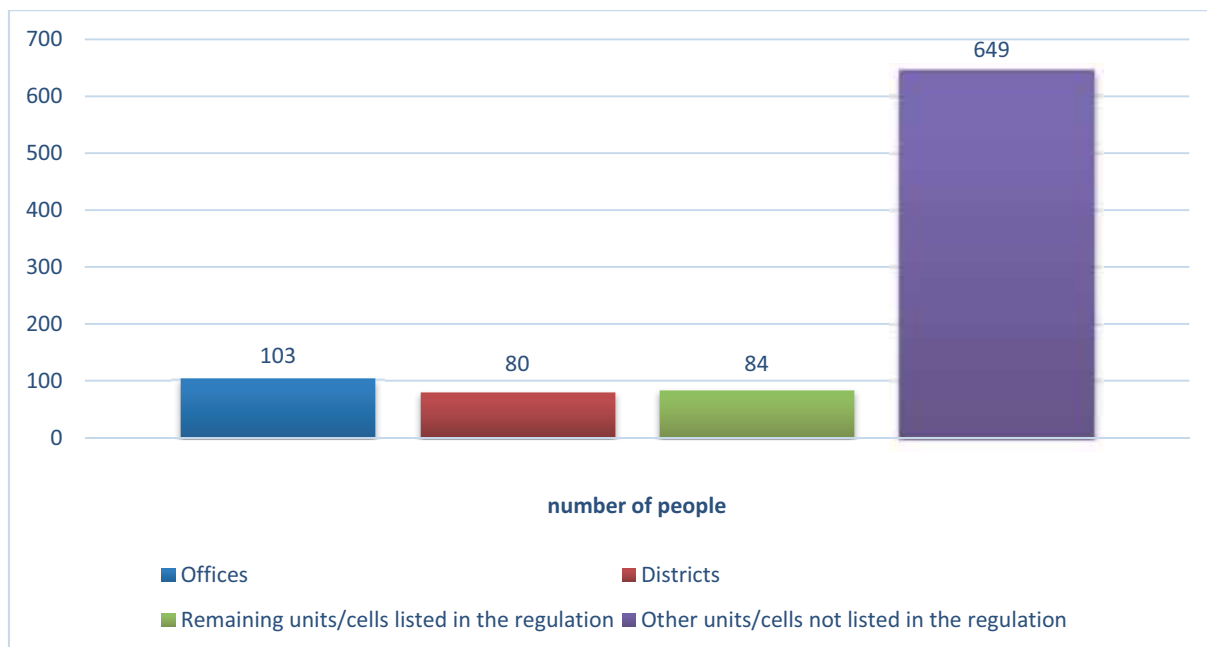
you are successful (...)". At the end of the speech, the President Piskalski thanked the institutions and people who contributed greatly to organizing the conference.

Daniel Reichart, the Director of the Regional Project in the Friedrich Ebert Foundation, after the welcome words in Polish, thanked the employees for their support in organizing the meeting. Among others he said: "(...) It is a great pleasure to be able to welcome you on behalf of Friedrich Ebert Foundation. I believe that some of you know this foundation, and some don't. I would like to tell you that we are one of the oldest political foundations in Germany. Our offices are located in over one hundred countries worldwide. We support development and social and democratic dialogue. I manage regional project for labour relations and social dialogue in Central and Eastern Europe. Therefore, in this scope we are a natural partner for the Foundation CentrumCSR.PL and I am glad with the cooperation in this project. I would like to thank the CentrumCSR.PL for the effort it put in monitoring public procurement during last two years. We are now here in this room, but we know that the Polish government will also discuss and debate its progress and decisions concerning public procurement and I think that your actions influenced the political debate in the government. Public procurement at first seems to be very technical and most probably not exciting for the general public. Yet, when we look closely at this issue we realize that this topic is highly political and that it may become a very important tool of environment protection and crating better working conditions. We became aware of this fact thanks to developing the research ordered last year focusing on certain framework functioning in the EU. In the very beginning it turned out that free market constitutes one of the basic principles, rules. We wanted to look at the laws stipulating that this market is to be not only free, but also fair. Lawyers involved in this research found many such provisions and, what is even more interesting, provisions referring to public procurement constituted part of this work. Those provisions show opportunities hidden in public procurement which may be made use of

Trade unions have key role to play in the debate on sustainable public procurement.

Figure 1. The use of the clause of art. 29 par. 4 item 4 (employment contract) in the Capital City of Warsaw 1.10.2015–31.12.2015

Source: Conference materials T. Pactwa.

if social and environmental clauses are taken into account in public tenders. It may contribute to important improvement of standards. (...) In conclusion, Daniel Reichart pointed out that public procurement and inclusion of social clauses constitute an important tool working for the benefit of more fair and social Europe and that even the very presentation of this point of view may become interesting for the general public. He expressed the hope that this conference will contribute to this.

Iwona Zakrzewska, the director of the Centre for Social Partnership "Dialogue", the host of the meeting, welcomed the guests. She thanked first of all the Ebert Foundation for another great cooperation in organizing joint conferences. The director emphasized, that for the first time, the conference is also co-organized by the Foundation CentrumCSR.PL expressing the hope that it is not the last time. She stressed, that taking into account social and ecological factors in public procurement may be very beneficial for institutions and society. She added that in Poland in 2013, the value of public procurements amounted to PLN 142 billion accounting for nearly 9% of GDP. "This share increased significantly in Poland after our accession to the European Union. In 2004, it was only PLN 48 billion." She also pointed out that in the European Union nearly 19% of GDP is spent on public procurement. The director Iwona Zakrzewska emphasized further that "(...) those huge amounts of money spent on public procurements may serve not only to satisfy the current needs of all public institutions, but they may also help to realize other goals. It may concern e.g. social policy, government, levelling pro-

blems occurring on local markets and. e.g. realizing the policies of individual institutions such as employment offices, hospitals and universities. Each purchase decision influences the economy, society and environment. Starting with the amount of energy consumed by computers, ending with working conditions of employees who perform given tasks. It is therefore important to increase the effects achieved with the spending of public money by simultaneously taking into account social and environmental aspects. This is the idea of public procurement (...).

Sustainable public procurement in practice

Tadeusz Joniewicz, project coordinator from the Foundation CentrumCSR.PL reminded, that the project of strengthening the monitoring of sustainable public procurement in Poland was realized thanks to the program Citizens for

Participants of the seminar.

Participants discussed the form of action best for motivating ordering parties for implementing sustainable public procurement.

Democracy financed from the European Economic Area. The speaker tried to describe the outcome of activities performed by the Foundation during the last two years. He presented not only the outcome of what has been done, but also what has changed in Poland in the area of applying sustainable public procurement and what has failed to change. The mentioned activities were carried out during two years, from March 2014 to March 2016. Among others, Tadeusz Joniewicz said the following: "(...) 18 months were dedicated to monitoring the application of sustainable public procurements, analysis of procurements posted on websites of 80 central and self-government public institutions in Poland and during this period of time we monitored nearly 2500 public procurements in total. Moreover, we issued two reports summarizing this monitoring, we are preparing a third one. We had a research team supporting us in the realization of this monitoring, later I will tell you more about it. We organized several advocacy meetings and we realized intervention meetings. (...) In the framework of those measures we organized five round tables located in all cities covered by this project. The round tables were organized in collaboration with the Friedrich Ebert Foundation. They gathered various people, mainly representatives of public administration, trade

From the left: Grzegorz Piskalski and Iwona Zakrzewska.

unions, private companies, non-governmental organizations of e.g. the disabled. In Warsaw it was carried out jointly with NSZZ "Solidarność" with the support of the Warsaw City Hall, in Poznań it was held under the patronage of the President Jacek Jaśkowiak, in Wrocław – under the auspices of the rector of the University of Economics professor Andrzej Gospodarowicz, in Katowice it was also under the auspices of professor Wiesław Banyś and it was also realized in cooperation with the "Solidarność" weekly. (...) The so-called interventions constituted an important element of our actions. In a situation when it was clear that sustainable procurement could be applied and if the public institution didn't do this, we sent a letter asking for explanation and for any possible change. Most often those letters and our suggestions were well received and they caused some positive reactions. The institution started to analyse possible solutions. Sometimes we received information that an attempt to realize sustainable procurement had been undertaken, but failed due to various reasons, and sometimes institutions simply started to implement sustainable procurements. Unfortunately, sometimes interventions received widespread attention. We had one fairly well-known intervention concerning contracts for the care of the area around the Chancellery of Sejm. This intervention was publicized by NSZZ "Solidarność". The head of Solidarność sent this type of letter to the Speaker of Parliament with a question about the implementation of social clauses. It was quite a spectacular example, because Sejm is an institution which is well fit to use public procurement, has cash and excellent lawyers and there is no reason not to implement sustainable procurement if such an opportunity arises (...). The speaker also talked about a very important element of Foundation's activity, which is about the cooperation with Norwegian partner, the Ethical Trading Initiative of Norway. It inspired many actions and was very helpful in acquiring good practices due to the fact that they operate in Norway, where public procurements are widespread. Consequently, the Foundation has a large base of various good practices. Service contracts were tested from the point of view of implementation of social clauses, first of all the requirement to recruit employees on the basis of an employment contract. Orders are realized in the form of public procurement by people employed under civil law contracts which are not protected by the Labour Code. Their remuneration is very poor and they work without any time limits. The second criterion taken into account was the requirement to employ people at risk of social exclusion such as the disabled, long-term unemployed or of other type of exclusion. The third type of social clauses were addressed orders, the so-called reserved contracts addressed to entities where more than half of employees are disabled. Construction works were also verified in this respect. Moreover, contracts for deliveries, among others, for computers, furniture, cleaning products and paper were verified from the

environment point of view, the implementation of green public procurement or other type of criteria concerning energy efficiency, thermal efficiency and any possible ecological solutions.

Marta Czapnik – researcher from the Foundation CentrumCSR.PL reminded that the discussed project resulted in several thousand analysed orders, nearly 2500 public procurements monitored in 80 institutions in the whole Poland. Over one thousand tenders were analysed from the point of view of social clauses implementation, 800 tenders were analysed from the point of view of implementing environment aspects. Marta Czaplik explained the difference between nearly 2500 tenders and 1800. It is due to the fact that right now the third stage is closed and a report on this subject is being prepared. She encouraged all the interested to follow the website and verify the work in the framework of the project and its results. As for the scale of social clauses application, the research shows that when in July 2014 the monitoring was launched, the share of social clauses' implementation was very low, it was only several percent. Last month of the previous year, that is in December 2015, this increase was very significant. However, the speaker advised a certain dose of reservation in the interpretation of this research, even though they show a certain beneficial trend in Poland – that is a trend of changes enabling us to think positively about the future of public procurement from the perspective of social clauses. This growth is good especially in cleaning services and se-

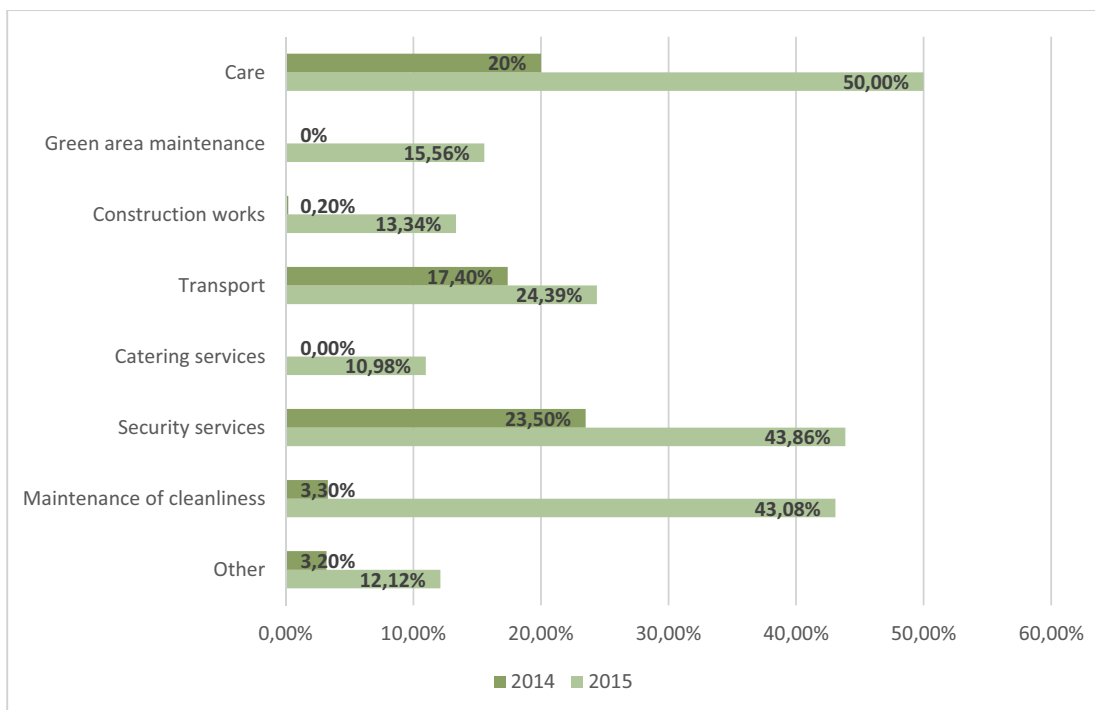

Participants of the seminar.

curity services, because those two sectors are particularly prone to the labour market pathology, the so-called "junk contracts", the widespread civil-law contracts. Here we notice a significant increase and we hope that it will be more broadly implemented in case of good practices.

Tomasz Pactwa, the director of the Office for the Assistance and Social Projects from the City Hall of the Capital City of Warsaw started with saying that in his institution social clauses began to be considered two years ago. There was a project developed with a small component assigned to the city. The Civil Society Development Foundation was the leader of this project. The BORIS Association and the Foundation for Social and Economic Initiatives were part-

Figure 2. Social clauses in 2014 and 2015

Source: Conference materials M. Czapnik, T. Joniewicz.

ners in this project. "(...) We were responsible for this public element. We were working on how to prepare offices for applying social clauses in tenders. First of all, in order to be able to support them, we analysed the social economy entities and the scope of their activities in Warsaw and in the Mazovia Region and the areas of their main competences. Second of all, we developed a manual for officials so that they know how to use it, what should be written down and where. We wanted to demystify this issue. There were several uncertainties. We have had a working group in an office. We wanted to face those uncertainties, clarify them straight away. This manual was necessary and we also prepared trainings for over 300 people working in offices, responsible for public procurement in given departments. Moreover, when we were implementing this regulation, there was an advisor who assisted in application of orders, explaining what should be written down. It was the hotline of support. In order to increase the tension, before introducing these clauses in this regulation, we had several examples where we succeeded in introducing these clauses: the Wola district, the Social Welfare Centre – catering, that is delivery of food to the homes of people under the care of the Social Welfare Centre, where the Social Cooperative won. Another example – we represented an office in a large contract for transport with the mentioned clause. The Śródmieście District Office has already been mentioned. I would only like to say that it took place before introducing our regulation (...). To sum up, Tomasz Pac-twa reported on what had been achieved during the last three months of 2015. There is an optimistic prognosis for

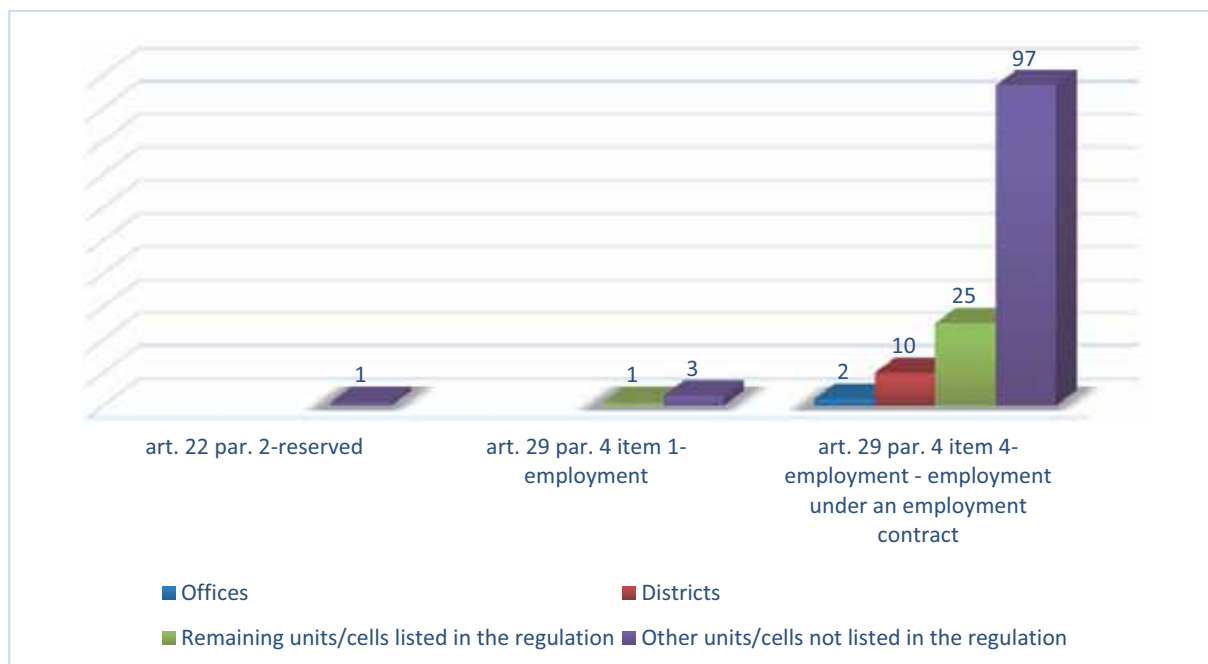
2016. 130 contracts, taking into account the fact, that it concerns exclusively the last quarter, sets solid grounds for positive thinking about the future where some institutions could have a regular practice of applying social clauses. The speaker stressed that the office cared mainly for having in Warsaw institutions applying those clauses to create genuine know-how. At the next stage, when new institutions will enter in the whole system, they could refer to someone and to talk on a regular basis to someone who is nearby.

Leona Gergelova-Steigrova, the representative of the Ministry of Labour and Social Policy of the Czech Republic, said among others: (...) in many European countries, sustainable public procurements constitute a standard, but we are still lagging behind. Prior to answering your question in this panel, I would like to describe in short the situation in the Czech Republic. In 2014, it was an area with active non-governmental organizations which convinced the institutions to apply social clauses. The NGOs showed best practices from Great Britain, from the United Kingdom, from Sweden and other countries. Our agency of social inclusion operated in these areas. However, there was a requirement to employ 10% of people who are long-term unemployed, especially in the construction sector. Most of those employees were unqualified. It was the only requirement which was applied many times. In large cities, we do not have that many unemployed. But I would like to show, that socially responsible public procurements are complex, and that it is possible to apply many types of

Participants of the seminar.

Figure 3. The use of social clauses in the Capital City of Warsaw 1.10.2015–31.12.2015

Source: Conference materials T. Pactwa.

clauses. There is also the issue of values achieved in public tenders. More or less in 2014, two ministries started to work on this subject. The Ministry of Agriculture started to apply the requirement of 10% of long-term unemployed in forestry and in maintaining river banks. Last year around 75 long-term unemployed began to work thanks to this program. Our ministry, the Ministry of Labour and Social Policy is a new ministry and in 2014 we started to work on socially responsible public procurements. According to our minister, the Ministry is responsible for employment and social cohesion and it is natural to benefit from opportunities in this scope in public tenders. With this political background and support we could act more intensely.

Katarzyna Duda from the Ferdynand Lassal Centre for Social Thought in Wrocław described their research. The Centre survey aimed at verifying the application of one specific social clause, the pro-employees social clause by public institutions. From the 19th October, 2014, to the 1st June, 2015, they verified if the opportunities of the act were made use of, what barriers were encountered and what problematic consequences occurred. The project became an answer to what happened two years ago in Poznań in two public institutions, where the company rendering services to those two public institutions didn't pay the remuneration to its employees. The speaker said: "(...) We were wondering if such incidents are local, or widespread and how to prevent such situations, what is the responsibility of the institution for such situations. This issue was not clear for the public opinion. It was clear for us, but not fully clear for the public opinion. According to our evaluation,

the responsibility was mainly put on the company, and not on the rules of how contractors should act based on the lowest price. Despite the fact that two years have already passed since those events, the ladies still have not received their remuneration and the university began to consistently use the pro-employees clause thanks to NGOs and broad civil society. Employees' initiative contributed to this together with trade unions and the university's scientific community and media. The pressure by those groups has led to changes in how the University proceeds (...).

Adrian Staroniek, the head of the Social Policy Department of the City Hall of Częstochowa mentioned that in 2011 social clauses were introduced in the city of Częstochowa with a request to implement them. In 2012, the re-

The meeting was attended by experts from Poland, Czech Republic, Hungary, Serbia, Romania, Bulgaria, Germany and Norway.

From the left: M. Kilner, P. Bondevik, B. Claeson.

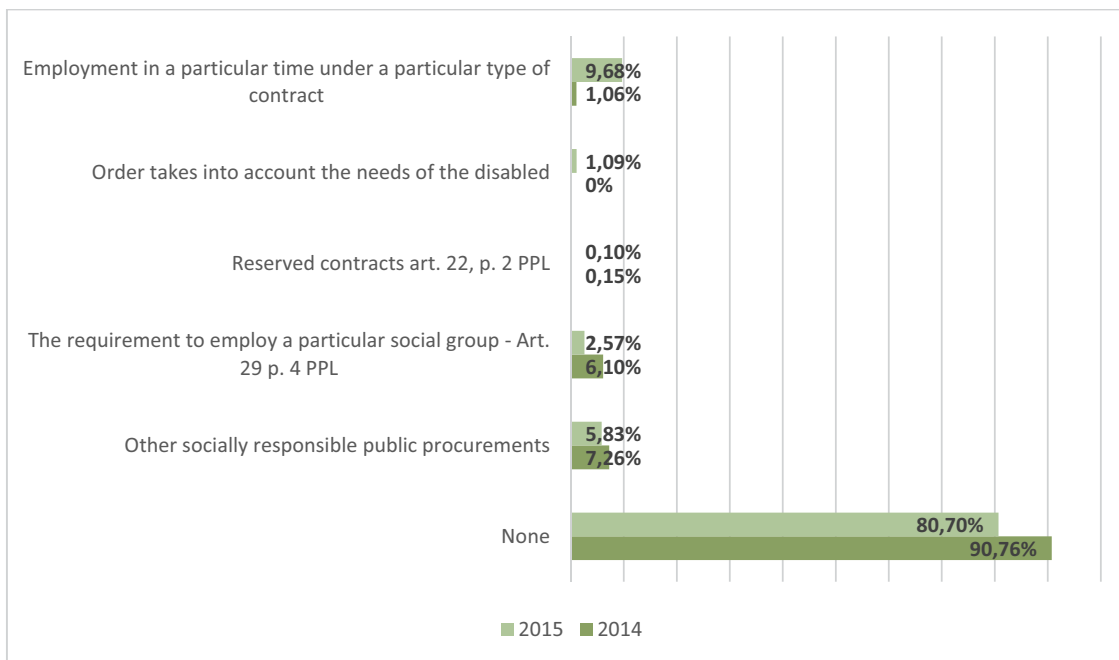
quest came with official order by the President of the City of Częstochowa, but even then there was not much willingness to use them. As a result, there was a decree by the president to apply the clauses. The situation differed from the one in Warsaw. Every public order was to have an application submitted. Częstochowa City Treasury Company, subordinate units, the office's department of public procurements, and others, were obliged to submit a request and received an answer for or against the application of the clauses. Since then all the tender documents are processed in a body called Presidential College, where all deputies responsible for particular areas meet and recommend specific solutions for the city of Częstochowa. We have introduced the lowest national penalty for failure to apply the social clause according to the tender. But then our entrepreneurs became more flexible and they sometimes

preferred to pay the fine than look for solutions. After a certain period of time, the authorities of the city wanted to react to those events and introduced the national average penalty instead of the lowest national and since then there is no need to impose fines.

Justyna Pożarowska, the Public Procurement Office said among others: "(...) Our experience shows that this type of clauses and reference to various types of tenders is not even in the advertisement, not in the specification of tender conditions, but in the very public procurement contract. Unfortunately, the analysis of announcements may lead us to this type of provisions. We know it from our experience in the Office, it is also an important element in some other places. As for procurements in institutions which you select for analysis, we have positive experience in orders on the level of local self-government sector, in municipalities and poviats. From my point of view it is an important element, because realization of this type of pro-social, pro-green orders directly translates into own, broadly understood pro-social policy. I think that in case of large central institutions, contact with this type of procurements may be quite rare. On the other hand, on the level of self-government administration, local administration, this relation is much more direct, and much more often we encounter such genuine pioneers and institutions, which in fact follow this direction (...).

Tadeusz Joniewicz from the Foundation CentrumCSR.PL, the moderator of the discussion, introduced the gathered people in the future of sustainable public procurements.

Figure 4. Types of applied social clauses

Source: Conference materials M. Czapnik, T. Joniewicz.

Participants of the seminar.

He reminded, that for several years the Foundation CentrumCSR.PL promoted in Poland the idea of sustainable public procurement in electronics.

The future of sustainable procurement

Grzegorz Piskalski talked mainly about experience from the realization of the Electronics Watch project. From 2011 to 2014, in the environment of Polish ordering parties they promoted the awareness of impact of public institutions' purchase decision on living conditions of millions of people round the world, with the use of example of working conditions, consumer electronics production conditions. G. Piskalski said among others: "(...) Contrary to individual consumers, I think that contracting authorities have certain advantage. In other words, they often purchase products, enormous amounts of computer units, tablets, laptops, which do not exist, which have not yet been produced but they are foreseen thanks to adequate provisions in contracts and tenders. They could be produced according to adequate standards, e.g. basic standards ensuring decent work based on the convention of the International Labour Organization. It seems abstract, but I have to say that among the materials on our website we have a short guide, a brochure with model social clauses with one ready-to-use clause for Polish Contracting Authorities taking into account the convention of the International Labour Organization. I am not certain and maybe I am mistaken, but I haven't heard of any person in Poland who tried to implement this type of clauses. In general, our experience from the realization of the Electronics Watch project is rather negative. In other words I may say that Polish Contracting Authorities are not ready for this type of solutions. (...) Still, I believe that there is space for promoting those global issues, not only in the sector of electronics. There are also such products, we may say, essential products, which I'm sure you purchase, you use them a lot, such as tea, coffee, some fruit, cotton or clothes, which could be marked with a certificate (...)." He mentioned that the Corporate Social Responsibility constitutes a slowly developing trend and some Polish Contracting Authorities will

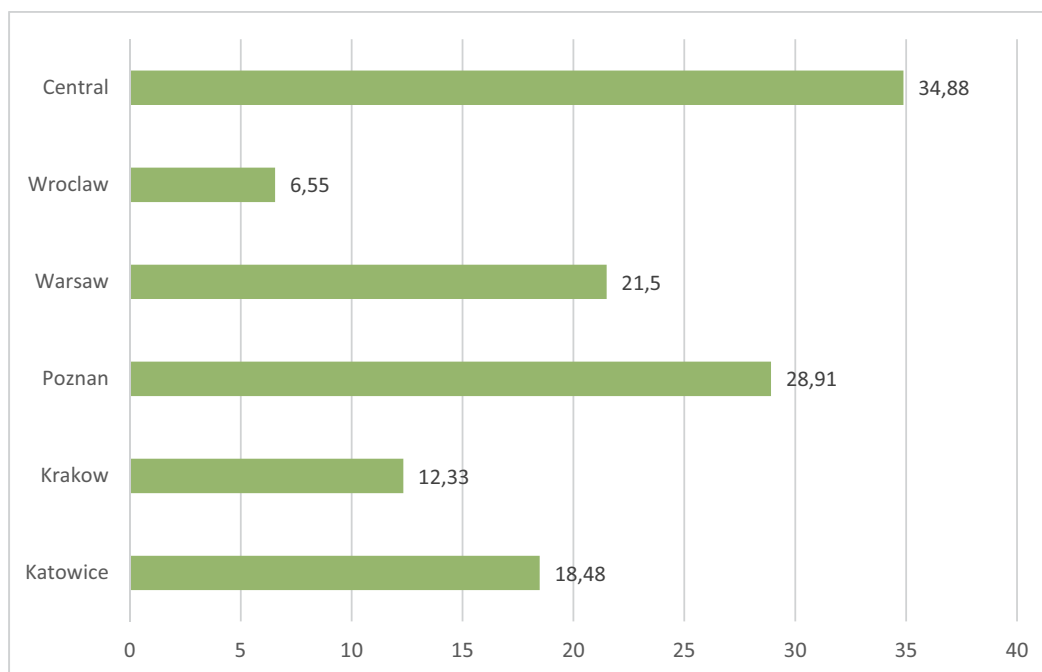
find their place there. He said, that the issue of monitoring the chain of supply and the general issue of monitoring suppliers or contractors of the Contracting Authority is difficult even in Poland. It is even more difficult in the global supply chain, but it is possible through organizations which are ready to share their knowledge in this scope.

Per Bondevik from the Ethical Trading Initiative Norway expressed his gratitude for the invitation to the conference. He said that it is very interesting to have the opportunity to learn more about the discussion concerning public procurement in Poland and in the Czech Republic. It is interesting for the whole Europe. Mr. Bondevik said among others: "(...) Our initiative, the Ethical Trading Initiative Norway, has been set up in 2000. In 2000, the situation was exactly the same, especially among companies who dealt with global campaigns. At the end of the '90s we focused on child labour. In 1999, a special initiative counteracting child labour was developed. There were more such initiatives worldwide. We became aware that the products we use are produced worldwide in very poor conditions. (...) We put much effort to follow international provisions, the Universal Declaration of Human Rights, e.g. the Provisions of the World Labour Organization. In fact we are not discussing here the Norwegian specificity, similar initiatives are present in many countries. However, we often encounter the problem of implementation, as it has been said this morning. It constitutes part of what we do, we already have it as a topic for a debate in Norway (...). 15 years after founding our initiative we are a special organization comprising various advanced entities, companies, trade unions. We have 160 members. 160 entities have committed themselves to improve working conditions and analysis of the whole chain of supply. More or less 20 such entities come from the public sector, some are self-governments, but we also have central agenda, especially in the domain of public health. Organizations are the third point. We may have non-governmental organizations, but also other development organizations. (...)" Mr. Bondevik stressed that the main idea is to educate companies. The public sector

Participants of the seminar.

Figure 5. The scale of the use of socially responsible public procurement in the monitored cities in total (monitoring by the Foundation CentrumCSR.PL, January – December 2015)

Source: Conference materials M. Czapnik, T. Joniewicz.

constitutes a strong Contracting Authority, so every company would be very happy if it could become a supplier for the public sector. He mentioned that the main assumption for their operation is to make companies who want to become such bidders aware that there are certain ethical principles which are binding and that all of us have to have ethical rules. He said that from the point of view of creating solutions, partnership has already been discussed similarly to cooperation with non-governmental organizations and that such cooperation is also implemented for monitoring. It is not always easy to learn what is going on in the field. For example we may receive very positive feedback from contractors, from suppliers. They may say that they have adequate clauses, but it may not be the case in reality. Consequently, for us feedback from trade unions and non-governmental organizations is very important. It enables us to improve the situation. Working on improvement is crucial. He reminded: "(...) we do not want to boycott anything, it is not our goal. Our goal is to improve the situation of the committed entities, without making public authorities stop buying. In other words, in some cases it is not possible, e.g. if a given company had forced labour, then I can't see any possibility for improvement. But as a rule, we monitor, inform, educate that the implementation of social clauses enables to improve labour quality, turnout improves, so such clauses may be justified in business. We are a small country. Our headquarters are in Oslo and we face certain challenges, but we are doing our best to realize our strategies. This is an example of several international strategies and the system of united nations, and

that's it. In fact all initiatives operate to improve the situation. As you may know, there are things which have been agreed on worldwide. We have sustainable development goals for 2030, 17 goals and 169 sub-goals. This is a lot. Sustainable public procurements could be inserted among those goals, e.g. in improving working conditions, production standards, etc. It seems that those goals are closest to what we do. We have impact on domestic policy and we are doing our best to have impact on the European Union level, because we believe that public procurement are an important element of exercising influence and I would like to encourage you to act in this scope. (...)"

Bjorn Claeson from Electronics Watch thanked for the invitation to this conference and reminded that Electronics Watch is an independent organization monitoring Con-

From the left: M. Iliewa, S. Pannowicz, S. Szczepańska.

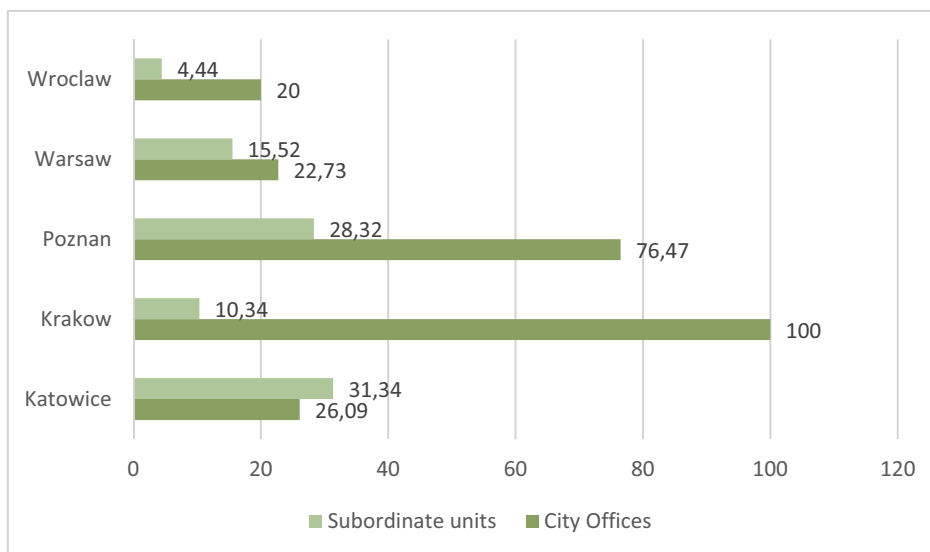

Participants of the seminar.

tracting Authorities in the public sector, whose goal is to assure observation of safety standards and good working conditions in the domain of computer hardware production. Everything started with a three-year long EU project with the participation of seven NGOs, including the CentrumCSR.PL. Now it operates as a non-profit organization under the Dutch law and it has an international management board with representatives of public procurement sector, civic society organizations and experts in the scope of global supply chain. The organization has 14 founding members and the value of purchase of equipment realized by them amounts to EUR 1.3 billion. Electronic Watch created a model for monitoring working conditions in global supply chains and a model of concluding contracts. Monitoring organizations transfer it to us, to the European headquarters of Electronics Watch and based on this we perform risk assessment and detailed analyses and examination of concrete plants. If the civil society monitoring organizations want, they may address plants directly, or

sometimes they engage local authorities. If it happens, we create a report, make it available and we simply present the solution for the local problem. We do not issue certificates to anybody. Our goal is to improve conditions in the supply chain and that is why we have our standards. We also ensure following national and international working norms, including international norms of the International Labour Organization. The contractor bears the responsibility for satisfying requirements of standards of work, for assuring socially responsible conditions of running business and trade, that is conditions of supplies and working conditions in plants. At the end Bjorn Claeson said among others: "(...) The scale and leverage effect is important – bigger entity may be more efficient than smaller entity. It is one more tool for the escalation procedure assuring that the contractor undertakes adequate measures and applies the already mentioned sanctions. Here you can see a general outline. We inform the supplier about their responsibility and according to those requirements they have 30 days to show which plants will be used and next, they provide regular reports on how they cope with infringements found by them or us. Usually the process ends at this stage, but sometimes it may go further. (...)" The speaker reminded that there are organizations as e.g. an educational network concerning labour and services in China, Mexico or Philippines. Every such organization is very competent in monitoring, in audit, but also performs many other operations for blue-collar workers and municipalities. Consequently, employees know them and often go to them directly if they have problems or doubts. For example the Chinese organization runs e.g. service centres for blue-collar workers with libraries and offers other recreational opportunities. If employees are worried about the toxicity of certain substances which are used, then in most cases they

Figure 6. The scale of the use of socially responsible public procurement in city offices and their subordinate units (monitoring by the Foundation CentrumCSR.PL, January – December 2015)

Source: Conference materials M. Czapnik, T. Joniewicz.

will not submit it to the management, but to such an organization. Apart from this basic work, organizations offer legal assistance, trainings in the scope of employees' rights. We had an example where 180 employees brought complaints concerning illegal laid-offs and after those laid-offs those people were enrolled again, but with lower remuneration. Thanks to the commitment of this organization we succeeded in convincing the employer to enrol those people under previous, better conditions.

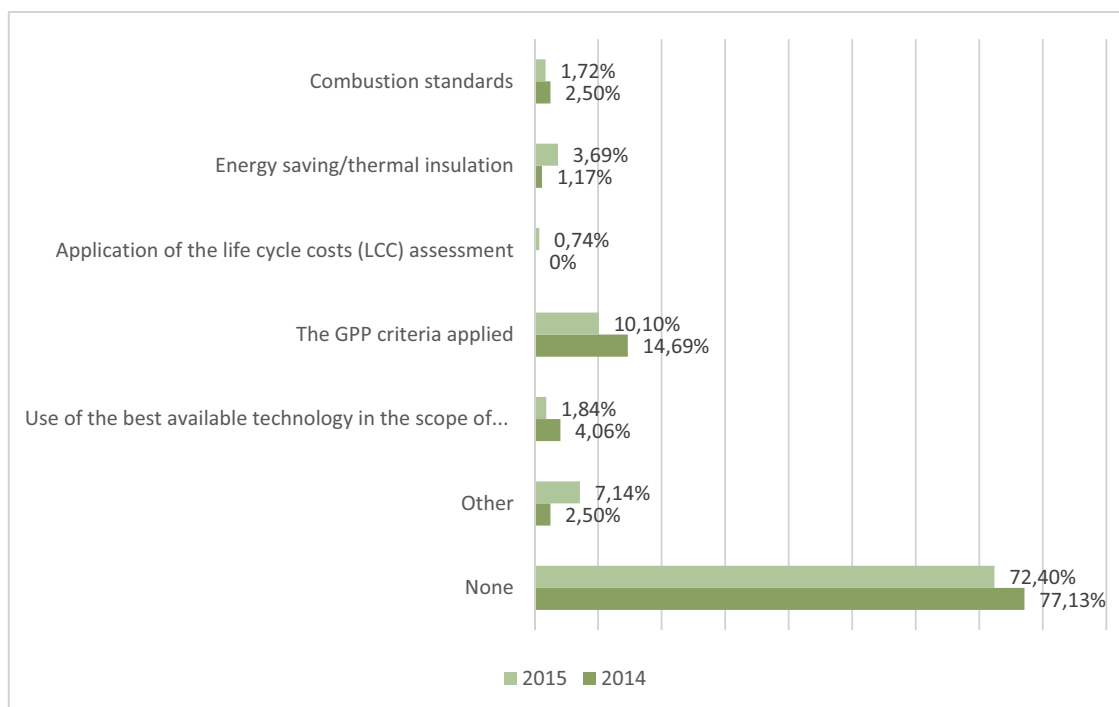
Mike Kilner: senior manager of orders at the London Universities Purchasing Consortium started his speech with the following words: "(...) I already had experience in the production sector and in the IT sector. I am also a member of the Electronics Watch management board. I know that we are going to have lunch soon, but please, raise your hands if you are listening to the interpretation of my speech into Polish. If you use smartphones, raise your hand. If you use tablets, if you use such equipment regularly raise your hand. If you use Apple devices, raise your hand. It was a bit tricky question, because Apple doesn't produce own tablets or smartphones anymore. They produce everything in Asia, Foxcom does it. I want to say, that buyers from the public sector may cooperate and may exercise influence on producers and on the labour market in a given area, on a given territory and I am going to talk about it now. Now I will go further and I will show certain information. First, an association was founded. Previously it spent PLN 500 million a year for several years. We contacted eight producers and we cooperated with them. I was also the head of a group working on IT and in my area I had equipment from simple electronic devices to 3D printers

and high-performance computer systems. In total we spend a lot of money (...) and we have strong impact on producers. I think that single ordering institutions do not have such an influence. We have concluded a contract with Apple and recently the clause expired. Every supplier we cooperate with has the duty to apply certain clauses we introduced in our orders. I would like to mention Great Britain in particular. Here we have many foreign students, so for example, there are 2.2 million students in Great Britain, in a given moment, including 312 thousand from outside the European Union. Most students come from Japan and China. During 2014-2015, there were 90 thousand such students. There are also many students from India. There is an important issue of remuneration received by those students, if they are employed. Foxcom e.g. threatened that more automatization will be introduced. Pressure on labour increases. Up to 50 thousand employees of a given plant live in the same town, in a type of dormitory. Sometimes they share their room with 7 other employees and they work on various shifts. Consequently we would like to have a possibility of auditing e.g. Apple, if we notice the moment when contract ordering production is signed. Among employees there are many teenagers, e.g. 17 year-olds who work 10 hours a day without the possibility to talk to other people. We may say that it is a fast-food-type production line. (...) Up to 325 thousand people participate in iPad production. There are many European organizations trying to ensure adequate working conditions. Electronics Watch has been founded to cooperate with institutions ordering electronics. We can see that companies and enterprises do not always protect human rights. Sometimes there are problems with transparency

Participants of the seminar.

Figure 7. Type of environmental clause

Source: Conference materials M. Czapnik, T. Joniewicz.

and efficiency of this process. We need an independent system monitoring employees' rights. This is a 27-year-old woman. She works in a plant producing iPads. During every shift she has 3000 iPads in her hands. She said that she is doing her best to have a rest, because she doesn't have much rest. She doesn't see her children often, maybe once a month. She receives 3 dollars per hour. It means that in her case, the iPad's price equals her monthly remuneration. (...) Now let's move to certain general problems. Large brands we have already mentioned face increasing competition of Chinese brands. Consequently, having seen certain reports on market situation, we notice, that such suppliers take over a large share of business and those large suppliers purchase the so-called white box. In other words, they purchase products without any brand, they mark it with their own brand and sell it. The main message of this analysis is the source of competition. The main competition are Chinese producers and niche suppliers who operate in sectors where margin is high. Consequently they experience pressure from both sides and they want to reduce labour cost further. Now let's move on to the case study discussed in our organisation. Dan Watch, a Danish organisation conducted a series of interviews with students. During those interviews, students said that there was a series of infringements of the International Labour Organisation's regulations. There was a case of forced labour. Those students had to work in a computer company in order to receive the title of Master of Science at this University. We received answers from them and we succeeded in making this company observe a certain

code of good practices. Next, ICC conducted a research on the spot. I believe that Electronics Watch has to go further. We need to assure independence of audits and ICC. That was the reason for conducting interviews with those employees. Now let's have a look at further details. In some cases (...) audits led to improving the situation of students. Answers received from students were also used for further investigation. (...)

Urszula Woronowicz from the PGE Group (Pl. Polska Grupa Energetyczna) said that she works in the Purchase Division of the PGE Group. The PGE Group is a State Treasury company. It is quite a big company which may exercise a considerable impact on the market. She expressed her interest in practical ways of influencing contractors and how to select socially responsible contractor, but at the same time how to purchase good quality equipment for a good price? She also asked for any type of certificates, labels or something which could be used in tender documentation according to law without risking charges for restricting competition. She also asked what type of volume of equipment is being discussed and where is the real influence on contractors and not producers? How big such an order should be to make the purchase decision gain impact on how it is produced?

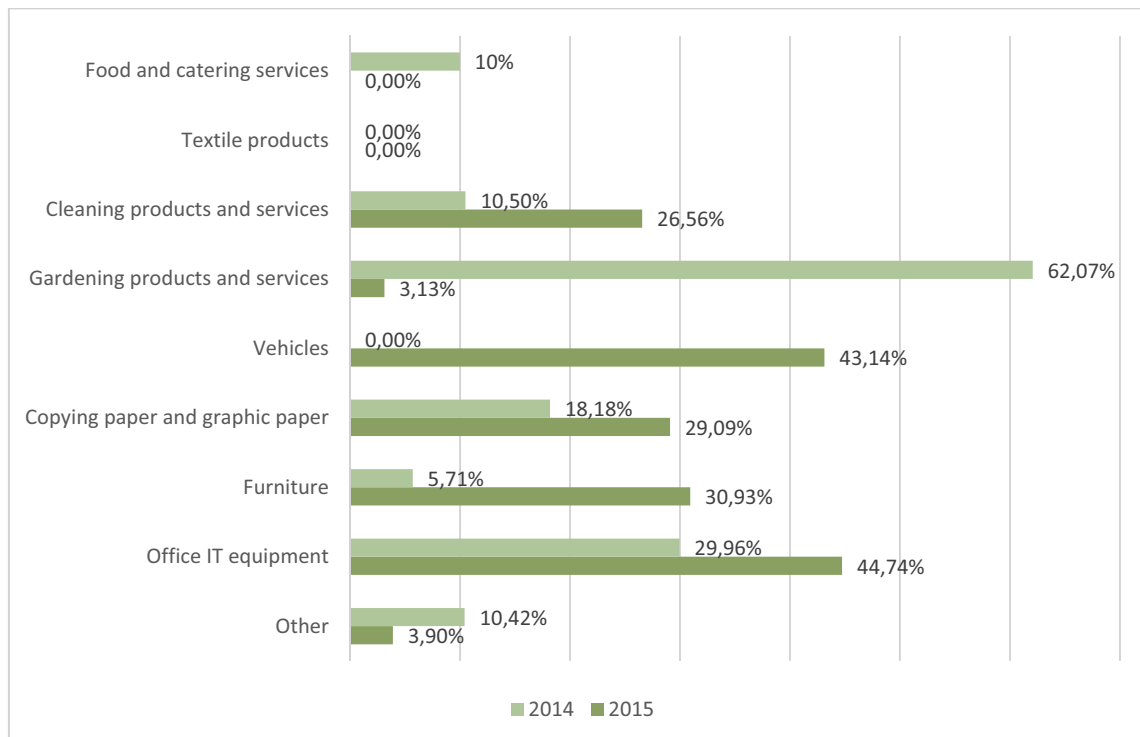
Mike Kilner: (...) as for the directives, are there any legal problems in this scope? In Great Britain we have an act of 2015 on modern slavery, so we may say that this has already been implemented in our country. If question arises as

for why we took into account social issues, then we may answer that the situation here is the other way round – there are questions asked in case when somebody fails to take into account such social clauses. Those issues are already grounded in tender documents. Moreover, we have the code of procedure. We have published this code first, and next, other codes followed. The second part concerned companies which are complaining about it (...). Let's say that we are doing something new, and the contract with Apple was the first contract of this type. We have another big contract which will become effective soon with other computer producers. More and more companies become aware of what is going on, what are the provisions in those contracts. We may say that we have previous arrangements before we simply introduce those conditions. It is an important part of practically every contract. E.g. in case of industrial gases, we have more issues such as energy activity or recycling of such gases, or CO2 reduction. But if we are talking about stationery supply, then we have requirements concerning the delivery of paper coming from recycling, the issue of sustainable forestry or non-use of certain chemicals. We must do an analysis of losses. It is a shortened name for the tool for the analysis of sustainable aspects of a given issue. This type of audit is performed and in this way this type of clauses are introduced.

Per Bondevik: For the past 3–4 years we have been working with large public institutions and legal constraints

turn out to be a recurring problem. There were certain constraints in the Norwegian law, even though some lawyers say that certain things are not forbidden, while others say that they are forbidden, all in all it all depends on who we listen to. We talked about those contracts. In our country institutions ordering those contracts are obliged to do everything in their power to ensure that human rights are observed. This is also reflected in Norwegian legislation. Consequently, I think that there are no problems in the sense that there is a legal space enabling the introduction of those clauses while ensuring fair competition. Probably you know the case of Dutch Kafi, with the requirement of delivering coffee with Fair mark, a requirement which was not allowed. However, there was the possibility to introduce analogous criterion so I must say that I would advise not to introduce such specific certificates, but to talk about similar standards. In this sense we have fair competition assured. Electronics Watch is a good example of good practices showing how to ensure monitoring of compliance in the best possible way. Here we talk about audits performed by local employees and possible further escalation of potential problems, self-assessment or social audits, which are also considered as an option. In any case, this clear communication is important. It should be addressed to suppliers and it should show them expectations. Application of Electronics Watch's mechanisms should be next to monitor the behaviour of suppliers. I hope that I have answered at least some questions. I would like to refer to the

Figure 8. Environmental clauses in 2014 and 2015

Source: Conference materials M. Czapnik, T. Joniewicz.

Participants of the seminar.

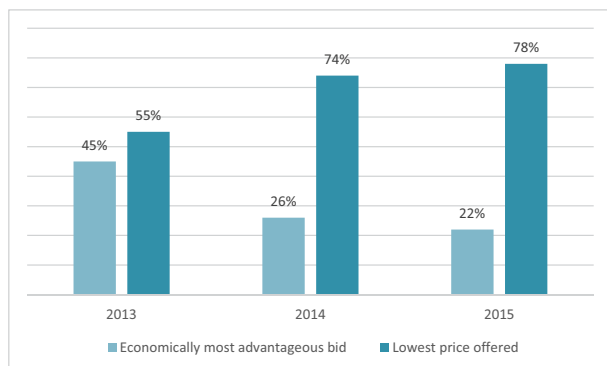
question concerning the impact and leverage effect in contacts with contractors and companies in the context of legal analysis. It is easy to assume, that if we will not purchase large amounts of products, then we do not have much to say, especially in case of electronics companies. However, it is not always the case. Of course it helps if it is a large order and the stake is high, but companies avoid trouble. I would like to say two things: companies avoid trouble with any contracting authority. For example, I have been observing the commitment of Swedish cities and city councils and companies and cooperation among those companies and the Dell company. The city authority had certain doubts concerning safety in Dell's plants in China. In fact, the situation has been developing for several years. Swedish cities, mainly Stockholm sent the following message: "You do not provide us with information we need to make sure that you have arranged for those problems. You have to provide us with a factual report from audit and show corrective actions plans, not only documents or certificates." Somewhere in the middle of this process, Stockholm decided that they will not purchase Dell computers, published this information and sent the following message: "We are going to purchase computers from suppliers other than Dell." And Dell noticed this. On one hand Dell doesn't want to be known as a company which is not good enough for the city of Stockholm. Other cities may ask the question for the reasons of Stockholm's decision and decide that they should pay closer attention to this issue. In fact Stockholm is not a big customer for Dell, and from the financial perspective they could allow themselves for losing this customer. However, this announcement made Dell pay attention to this situation and made it act in a more transparent way. Moreover, companies are not homogenous either. I have discussed the issue with the director for corporate social responsibility in the Dell company and he was very happy when Stockholm said that they are not going to buy Dell's computers. Thanks to this situation his power in the company increased. He said at the management board meeting: "Well, I have already told you that we have to be more transpa-

rent." Presently, Dell changed the contracts which he had signed with plants and now the enterprise authorizes companies to publish reports concerning safety and corrective plans. Previously, they didn't have this possibility. Consequently, volume is not everything that matters. It seems to me, that in companies we have an educational and commitment process which may lead to very positive changes. I would like to stress the last point – please, do not underestimate your own possibilities of exercising influence. Numbers are not everything that matters. Often we discuss some ethical solution, they agree on this and later they go back to their companies, to their homes and they have a problem with this. But it still matters. I do not know the law in Poland or Great Britain, but in Norway, if something is related to public procurement, then the results of such proceedings have the form of publicly available information and it matters. I think that if the society receives information that e.g. some company has been excluded from a tender for failure to observe the labour code, then this situation will be significant. Consequently, not only the purchase power, not only volume matters. I would like to ask Mike – when you work in your organization with public procurements, at university's orders, has anybody ever said that if he wants us to observe those working conditions then he has to pay more?

Mike Kilner: No, I can't recollect such situation. As I have said, the Apple situation is a new territory for us and I do not want to disclose too much commercial information, but I may say that after taking into account our conditions, the price of the new delivery was lower than before. We apply similar clauses if we want to e.g. apply some higher standards of energy efficiency. For example 5 years ago we had a case concerning a special, energy efficient device. The price was higher, but after calculating power consumption, it was worth paying. It is very important especially at universities where equipment works 24 hours a day. Consequently, we may spend more money at the moment of purchase, and later save money on maintenance. Electronics Watch also draws our attention to all benefits in all the process, in the whole life cycle. I think that it is important for companies, and they want to boast about it.

Per Bondevik: (...) In this discussion we talked about relation, about what should be obligatory, what should be optional and from our point of view we can see a need for certain basic regulations. I think the situation is similar in your country. Our members also mention that they would like to have certain minimum levels or thresholds and that they do not want to have anything in common with companies which do not satisfy some basic requirements. Of course, healthy competition is also important, connected to specific requirements. Creating tools, trainings, sharing information and joining forces is also important in public procurements. All those elements are very important. It

Figure 9. Statistics

Source: Conference materials S. Paunovic.

was visible at universities in our country, and it was very important. It seems to me that in Norway and in Poland and in many other countries we have a strong potential. I would like to remind you part of my presentation. I talked about our work in China, in Philippines, in Mexico, in other countries. We also work in South-Eastern Asia. Moreover, we cannot forget countries in the Eastern Europe with enterprises producing electronic devices. As Grzegorz said, there are such enterprises in Poland. One of the first monitoring projects was the project in the Czech Republic, which is still ongoing. Why did we look at this enterprise? It turned out that two universities in Great Britain which are our members used paper produced in the plant producing HP computers. We performed risk assessment there, we cooperate with blue-collar workers in this plant, the trade union and researchers from the university, who are specialized in this domain. Consequently the idea is to find out if there is any long-term risk, what are the policies in this company. However, the processes in the company are cooperative. The goal of this process is to pay attention to issues, which may be addressed in some way and which may be improved on in the future. Usually companies do not want to tell us where products are manufactured, where their plants are located. We had an interesting conclusion from this process. It turned out that more and more companies are ready to share this information and in this case universities received this information from HP on a voluntary basis. Mike said that some people do not even mention that such information should be disclosed in a contract. In practice, it was obligatory and the company did it voluntarily. We cooperated with committed stakeholders to assure the improvement of some problems. (...)

Sustainable public procurement and social dialogue

The last session of this seminar was titled “Sustainable public procurements and social dialogue – what strategies for trade unions?” The following guests participated actively in this part: **Sanja Paunovic**, Confederation of Autonomous Trade Union of Serbia, **Malina Iliewa**, Legal expert, Confe-

deration of Independent Trade Unions of Bulgaria, **Karoly Gyorgy**, National Confederation of Hungarian Trade Unions (Hungary) and **Marin Florian**, National Trade Union Bloc from Romania. Sanja Paunovic talked about sustainable public procurement and social dialogue in Serbia. Malina Iliewa discussed the same topic and presented the situation in Bulgaria. Karoly Gyorgy presented the situation in Hungary and Marian Florian – in Romania, where public procurement receives much investment. Speakers summarized this part of the meeting and stated that trade unions have an important role to play in the discussion about sustainable public procurement.

Sylwia Szczepańska, NSZZ “Solidarność”, during her presentation titled “The role of trade unions in the process of creating and promoting sustainable public procurements” stated that (...) the Polish labour market looks weak against the background of other countries, and that in Poland the number of civil-law contracts exceed long-term contracts. NSZZ “Solidarność” undertakes measures in this scope: agreements with social partners, agreement in the construction sector, joint lobbying of statutory provisions, introducing social clauses, conducting the “yellow card” action in public procurement, creating an ad-hoc team for public procurement at the Council of Social Dialogue and others. (...) I would like to share with you an example of taking care about the social image of the company and about the image of the company in general. I think that an excellent example here is the Polish Post (Pl. Poczta Polska) fighting with InPost for the postal services market. The Polish Post’s main argument against InPost is that they abuse contracts for specific orders and fail to employ workers under the contract of employment. However, we had a situation where we received information that the Polish Post in the tender for cleaning did not include any social clauses. We addressed the Polish Post, we sent a yellow card to them (...). The Polish Post responded immediately, they cancelled the tender and applied new conditions. Consequently, it is good to use this element of the social image of the company and it is good to use it to improve conditions (...). At the end, **Grzegorz Piskalski** from the Foundation CentrumCSR.PL and **Roman Getka** from the Friedrich Ebert Foundation thanked the participants of the seminar.

Iwona Zakrzewska

SUMMARY

The conference was a summary of the project “Strengthening of the monitoring of application of sustainable public procurement in Poland”, implemented by the CentrumCSR.PL Foundation. Its objective was to increase the scale of SPP application in 80 institutions in Warsaw, Krakow, Wrocław, Katowice, and Poznań: at selected universities, municipal offices, governor and central offices.

The application of social clauses in public procurement is of great importance to the entire labour market in Poland. In industries such as cleaning or security services, the share of public procurement totals 60 and 40%, respectively. This means that ordering parties create market trends. The situation where a cleaner working for eight hours per day receives just 5 PLN per hour is abominable. This means that the ordering party permits avoidance of labour law regulations that require employment under a job contract in such a case and the payment of a minimum wage. Unfortunately, such situations are still common. Ordering parties should therefore require the contractor to employ workers under job contracts (art. 29 para 4 section 4 of the Public Procurement Law).

Another solution is the requirement to employ persons at risk of social exclusion (the unemployed, the disabled) to deliver the project (art. 29 para 4 section 1 of the Public Procurement Law). This allows for increasing of the professional activity of the group. This is particularly important from the point of view of local governments, as this allows for reducing the costs of public aid by drawing the beneficiaries of such aid to the labour market.

The application of "green" procurement, namely accounting for pro-environmental solutions, is important from the point of view of both local residents (cost-cutting owing to reduced energy consumption, reduced flue gas emissions, reduced volume of waste), as well as from the global perspective (use of Fair Trade products, certificates assuring legal origin of timber or building materials).

Activities implemented

Within the project, the team of five local collaborators performed an analysis lasting 18 months and involving almost 2,700 procurement announcements. They analysed whether procurement regarding cleaning, security services and care over the elderly or construction works applies social clauses or other types of solutions within corporate social responsibility. They also checked procurement of computers, foods, furniture, cleaning agents, and plants in the aspect of GPP (Green Public Procurement) criteria application, as developed on request of the European Commission.

In cases where high-value procurement did not contain social and environmental clauses, interventions from our side took place. Public institutions received information materials and lists of best practices, which illustrated how to apply social and environmental clauses.

Almost 40 meetings of spokespeople with key ordering parties were held. In 2015, a seminar was organised for ordering parties in Warsaw, with a "round table" in each of the monitored cities – acting as a forum for local debate on SPP. These were participated by representatives of ordering parties, trade unions, employers, NGOs and academic institutions. Almost 400 people participated.

Application of socially responsible public procurement

It is worth getting to know more about the results of the monitoring of SPP application. The most interesting and the most important factor was the gradual increase in the scale of application of social clauses and other socially responsible procurement. During 18 months of monitoring, the scale increased from less than 5% in July 2014 to as much as 40% in December 2015. The data refers to procurement where not only the application of social clauses listed in art. 29 para 4 section 1 and section 4 of the Public Procurement Law was observed, but also all other sorts of solutions encouraging safe and responsible employment. These include the requirement for organisation of health and safety training for employees, stressing the need for wearing protective clothing, as well as the requirement to present confirmation to the ordering party that employees have received payment.

The scale of application of social clauses listed directly in the Public Procurement Law is slightly smaller, but clear increase was also visible here. In the first six months of the monitoring, between July and December 2014, the requirement for employment under a job contract featured in just seven cases. In Phase III, between July and December 2015, there were as many as 92 such procurement projects! This is also clearly visible in percentages – in the first period, social clauses were included in 1.8% public procurement contracts, while in the third period – in 19%. This increase occurred in all types of procurement analysed. It must be, however, remembered that any sort of socially responsible solutions could be applied in all procurement analysed.

In the entire 2015 there were just two examples of procurement reserved to companies employing the disabled (art. 22 para 2 of the Public Procurement Law). This referred to procurement regarding security services in the Wrocław's Miejskie Centrum Usług Socjalnych, and a procurement of the President's Office.

It is worth stressing that the quality of clauses applied is of major importance. In many cases, employment under job contracts only referred to some employees, it was possible to apply part-time contracts, they were often accounted for in offer assessment criteria with marginal weights (e.g. 5%). It must be, therefore, stressed that it is still important to improve the efficiency of clause impact.

Application of environmental clauses

In the entire 2015 environmental aspects were applied in 25% procurement contracts analysed. In the first six months, these were 23.3%, while in the second six months 26.15%. GPP criteria were used in 9.2% tenders; energy savings in 3.8%; product life cost evaluation in 1%; combustion standards in 1.7%; other in 7%.

Green procurement is applied by institutions in a selective and irregular manner. Analysis of the results month by month indicates that, during the term of the project, there were major fluctuations in the scale of applying green criteria. These ranged from 10% in July 2014 to 45% in December 2015. This points to irregularity and lack of systemic solutions in the actions taken by public institutions. The institutions most willingly use green criteria while purchasing vehicles (43.14%), computers (44.74%), and paper (29.09%). However, as compared to 2014, the interest in procuring ecological foods decreased (0%).

Responsible procurement in the global supply chain

Major problems in the Polish procurement practices include lack of interest in applying solutions accounting for social and environmental aspects in the entire supply chain. Accounting for the requirement of applying the International Labour Organisation convention banning child labour, forced labour, or freedom of association allows for improving working conditions of people producing equipment or items purchased by Polish ordering parties. Experiences from the monitoring and promotion of the Electronics Watch project (the organisation was represented at the conference by Bjorn Claeson) indicate that ordering parties are not interested in global issues and do not know how they could control contractors' commitments.

Main conclusions from the "Strengthening of the monitoring of application of sustainable public procurement in Poland" project.

1. During the monitoring, a clear increase in the scale of application of social clauses occurred, but further work is necessary on improved quality of clauses applied, as they often refer exclusively to some employees, or are of marginal importance for contract award;
2. Regularity and procedures for application of social clauses in procurement within particular institutions are

of major importance. Most ordering parties who have started applying them continue their application;

3. During the monitoring, procurement of the City of Warsaw was institutionalised by regulation of the City Mayor; a recommendation from the Prime Minister was also issued on social clauses application. This affected the scale of SPP application in central institutions and in Warsaw, which confirms that the support from top management of institutions and formalisation of SPP are significant;
4. Actions taken by representatives of the civic society and bottom-to-top monitoring activities prove important. This is testified to by the increase in the scale of clause application in institutions not covered by such procedures;
5. Slight increase in the scale of applying environmental clauses reveals that further work in this area is necessary. This is particularly significant due to easy introduction of simple, systemic solutions bringing about very good effects, such as specification of environmental standards for all products of a given type ordered by an institution;
6. Pro-ecological activities principally involving reduced energy consumption become the leading theme in sustainable procurement across Europe. In Poland, this trend is still poorly represented;
7. The monitoring has confirmed a complete lack of interest in social aspects in the global supply chain. There was no confirmed case of accounting for such aspects in procurement.

The project was implemented within the Citizens for Democracy programme financed by EEA Funds. At present, the CentrumCSR.PL Foundation continues monitoring within the project: "Social monitoring of application of sustainable public procurement in major local and central public institutions" implemented within the Civic Initiatives Fund Programme.

More to be found at website: www.monitoringzpp.pl

Tadeusz Joniewicz

Centrum Partnerstwa Społecznego

Centrum Partnerstwa Społecznego

„DIALOG” im. A. Bączkowskiego

Dział Szkoleń i Promocji

tel.: (+48 22) 380 50 10

fax: (+48 22) 380 50 12

e-mail: szkolenia@cpsdialog.gov.pl

Ministerstwo Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

Centrum Partnerstwa Społecznego
im. Andrzeja Bączkowskiego